

Utjecaj izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera

Rupčić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:882773>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij

MAJA RUPČIĆ

Utjecaj izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera

Refugee crisis impact on tourism in Plitvice Lakes

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij
Menadžment u hotelijerstvu

Utjecaj izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera

Refugee crisis impact on tourism in Plitvice Lakes

Diplomski rad

Kolegij:	Turizam, terorizam i migracije	Student:	Maja RUPČIĆ
Mentor:	Izv. prof. dr. sc. Maja NIKŠIĆ- RADIĆ	Matični broj:	3604/21

Opatija, rujan 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Maja Rupčić

3604

Utjecaj izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, _____ 2023.

Maja Rupčić

Potpis studenta

Sažetak

Ovaj istraživački rad fokusira se na analizu utjecaja izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera. Izbjeglička kriza, koja je posljedica globalnih migracija zbog sukoba i nevolja u drugim dijelovima svijeta, ima potencijalne implikacije na turističku destinaciju koja je jedna od najpoznatijih prirodnih atrakcija u Hrvatskoj i svijetu.

U radu su korištene različite znanstvene metode kako bi se istražio utjecaj izbjegličke krize na Nacionalni park Plitvička jezera. Provodile su se ankete s zaposlenicima nacionalnog parka, posjetiteljima nacionalnog parka i stanovnicima Plitvičkih jezera te okolnih naselja kako bi se razumjeli njihovi stavovi, percepcija sigurnosti te potencijalni ekološki utjecaji izbjegličke krize.

Upravljanje izbjegličkom krizom postaje ključno za očuvanje turizma i prirodnih ljepota Plitvičkih jezera. Potrebno je uravnotežiti sigurnost, ekološke i ekonomske aspekte kako bi se osigurala održivost ove važne turističke destinacije. Ovaj rad pruža temelje za razvoj strategija upravljanja izbjegličkom krizom i očuvanje Nacionalnog parka Plitvička jezera u svjetlu globalnih migracijskih izazova.

Ključne riječi: izbjeglička kriza; Nacionalni park Plitvička jezera; istraživački rad; turizam; migracije

Sadržaj

Uvod	1
1. Izbjegličke krize 21. stoljeća	6
1.1. Počeci izbjegličkih kriza	7
1.2. Vrste izbjegličkih kriza	10
1.3. Rute izbjegličkih kriza	12
1.4. Odredišta izbjeglica	14
1.5. Utjecaji izbjegličkih kriza	15
2. Turizam i izbjegličke krize	20
2.1. Turizam u svijetu	20
2.2. Sprega turizma i izbjegličkih kriza	22
2.3. Pregled postojećih istraživanja	25
2.3.1. Utjecaj izbjegličke krize na istanbulsku turističku industriju	27
2.3.2. Utjecaj izbjegličke krize na njemačku turističku industriju	27
2.3.3. Utjecaj izbjegličke krize na englesku turističku industriju	28
2.3.4. Utjecaj izbjegličke krize na grčku turističku industriju	30
2.4. Turizam u Republici Hrvatskoj	31
2.5. Krizni menadžment u turizmu	35
3. Turistička destinacija Plitvička jezera	38
3.1. Definiranje pojma turističke destinacije	38
3.2. Tipologija destinacija	39
3.3. Prirodne atrakcije	39
3.4. Kulturno-povijesne manifestacije	40
3.5. Sportske i adrenalinske aktivnosti	42
3.6. Ugostiteljski objekti	42
3.7. Smještajni objekti	43

4.	Primarno empirijsko istraživanje	46
4.1.	Metodologija istraživanja	46
4.2.	Područje i razlog istraživanja	47
4.3.	Analiza istraživanja	48
4.4.	Rezultati istraživanja	49
4.5.	Ograničenja istraživanja	56
	Zaključak	57
	Bibliografija	59
	Popis ilustracija	63

Uvod

Turizam, terorizam i migracije su ključne globalne teme koje su često usko povezane s dinamikom suvremenog svijeta. Svaka od ovih pojava ima svoj značajan utjecaj na društvo, gospodarstvo i geopolitičke odnose. Turizam, kao industrija koja okuplja milijune ljudi širom svijeta u potrazi za avanturom, kulturom i opuštanjem, predstavlja izvor prosperiteta za mnoge zemlje, ali isto tako i podložnost rizicima. Terorizam, s druge strane, predstavlja ozbiljnu prijetnju miru i sigurnosti, često povezan s nasiljem i strahom. Migracije, uključujući izbjegličke krize, oblikuju demografske, ekonomske i društvene promjene širom svijeta, pružajući izazove i prilike za zemlje i zajednice. U ovom radu istraživat će se kompleksne veze između turizma, terorizma i migracija, analizirajući kako ove pojave međusobno utječu i oblikuju svjetsku stvarnost.

Turizam, s obzirom da je jedan od najbrže rastućih dijelova gospodarstva na svijetu, ima sposobnost transformirati ekonomske pejzaže zemalja i regija. On može potaknuti rast gospodarstva, stvarati radna mjesta, poboljšavati infrastrukturu i promicati međunarodnu suradnju. Migracije su često posljedica terorizma i drugih konfliktnih situacija. Ljudi bježe iz svojih domovina kako bi izbjegli nasilje, progone ili loše životne uvjete. Ovi masovni pokreti ljudi, uključujući izbjeglice i migrante, mogu stvoriti kompleksne izazove za zemlje koje su na njihovim rutama. Osim toga, migracije mogu dovesti do promjena u društvenim i kulturološkim dinamikama, a također i utjecati na političke rasprave i stavove prema strancima.

Definicija problema istraživanja

Velik broj izbjeglica se kreće kroz područje Ličko-senjske županije kako bi došli do ciljane destinacije. Navedeno područje obuhvaća Nacionalni park Plitvička jezera, koji je najveći i najstariji nacionalni park u državi te igra izuzetno važnu ulogu u očuvanju prirode, ali također je svjetski poznata turistička atrakcija. Nacionalni park ima ključnu odgovornost za očuvanje prirode, a problem velikog otpada koji ostavljaju izbjeglice može dovesti u pitanje njegov status kao nacionalnog parka i učlanjenje na UNESCO-ovu listu svjetske baštine. Osim toga, porast kriminala u regiji može ozbiljno narušiti privlačnost turističkog područja

u cjelini. Budući da mlađe generacije turista sve više brinu o svojoj sigurnosti, postoji mogućnost da će izbjegavati putovanja u područja s visokom stopom kriminala. Iz navedenog proizlazi glavni problem istraživanja, a to je potencijalno negativan utjecaj koji izbjeglička kriza može imati na turizam zemalja koje su pogođene njome, posebno na turizam u specifičnim područjima poput Nacionalnog parka Plitvička jezera, koji se nalazi u blizini izbjegličkih ruta.

Istraživačka pitanja

Problem, predmet i objekti istraživanja postavili su temelj za postavljanje istraživačkih pitanja koja su usmjerena prema postizanju ciljeva ovog rada. Ova pitanja identificiraju specifično područje interesa koje će se temeljito istraživati i opisivati u radu. Konkretna istraživačka pitanja ovog rada su sljedeća:

1. Kako izbjeglička kriza utječe na turizam zemalja koje su suočene s tim problemom te koliki je njezin utjecaj na turizam tih zemalja?
2. Kako izbjeglička kriza utječe na turizam Plitvičkih jezera te koliki je njezin utjecaj na turizam destinacije?

Ova pitanja postavljaju temelje za dublje razumijevanje dinamike između izbjegličke krize i turizma te će omogućiti analizu posljedica koje takva kriza može imati na turističku industriju i specifična područja koja ovise o turizmu.

Ciljevi istraživanja

Osnovni cilj ovog istraživanja je procijeniti utjecaj izbjegličke krize na turizam u određenoj zemlji i konkretnom području koje je pogođeno tom krizom. Također, cilj je stvoriti preporuke i smjernice za učinkovitije upravljanje s trenutačnim i budućim izazovima koje izbjegličke krize mogu predstavljati za turističke destinacije.

S obzirom na postavljena istraživačka pitanja, cilj ovog istraživanja je iznimno važan. Ciljevi istraživanja je:

1. Utvrditi stvarni utjecaj izbjegličke krize na turizam u zemljama koje su zahvaćene tom krizom.
2. Analizirati kako se izbjeglička kriza reflektira na turizam u Republici Hrvatskoj, posebno na specifična područja poput Nacionalnog parka Plitvička jezera.
3. Identificirati konkretne načine i strategije upravljanja posljedicama koje izbjeglička kriza može imati na turistička područja.
4. Razmotriti mogućnosti i smjernice za bolje upravljanje izazovima koje izbjegličke krize donose u kontekstu turističke industrije.

Cilj istraživanja je dublje razumjeti kako izbjeglička kriza utječe na turizam, a posebno kako se ti utjecaji manifestiraju na specifičnim turističkim destinacijama kao što su Nacionalni park Plitvička jezera. Osim toga, cilj je pružiti smjernice i preporuke za efikasno upravljanje tim utjecajima s ciljem očuvanja turističke industrije i specifičnih turističkih područja.

Hipoteze

Nastavno na navedenu problematiku, predmet, istraživačka pitanja i ciljeve istraživanja, postavlja se sljedeća glavna hipoteza pomoćne hipoteze. Istraživanje o utjecaju izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera može uključivati različite hipoteze o tome kako izbjeglička kriza i prisutnost izbjeglica utječu na turističku industriju ovog područja.

Glavna hipoteza

1. Izbjeglička kriza utječe na turizam zemalja koje su suočene s tom problematikom.

Pomoćne hipoteze

1. Izbjeglička kriza ima negativan utjecaj na broj stranih posjetitelja Plitvičkih jezera tijekom razdoblja krize.
2. Izbjeglička kriza povećala je zabrinutost turista za svoju sigurnost prilikom posjeta Plitvičkim jezerima.
3. Lokalna zajednica Plitvičkih jezera ima ključnu ulogu u upravljanju izbjegličkom krizom s pozitivnim utjecajem na turizam.
4. Izbjeglička kriza potaknula je potrebu za promjenom marketinških strategija kako bi se privukli posjetitelji Plitvičkih jezera.

Svaka od ovih hipoteza je predmet istraživanja kako bi se bolje razumio utjecaj izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera i identificirali potencijalni načini za poboljšanje upravljanja s takvim situacijama u budućnosti.

Znanstvene metode

U izradi ovog diplomskog rada namjera je korištenje sekundarnih izvora podataka u prvom dijelu. To će uključivati definiranje pojma i karakteristika turizma, definiranje i pojašnjenje izbjegličke krize, izbjeglica, te načina na koje zemlje koje su pogođene izbjegličkom krizom reagiraju na tu situaciju, kao i učinke koje izbjeglička kriza ima na turizam u tim zemljama. Ovom svrhom koristit će se različite znanstvene metode kao što su analiza i sinteza, deskriptivna metoda, također deduktivna i induktivna metoda, te statističke metode uz druge znanstvene tehnike.

Primarni podaci će se prikupljati na prostoru Nacionalnog parka Plitvička jezera, uključujući i okolna naselja, putem anketnog upitnika. Cilj ankete je prikupiti informacije o načinima na koje Nacionalni park Plitvička jezera upravlja izbjeglicama i kako se nosi s izbjegličkom krizom. Također, planira se provesti anketa s posjetiteljima Nacionalnog parka, lokalnim stanovništvom te djelatnicima Nacionalnog parka kako bi se utvrdili njihovi stavovi o krizi, sigurnosti te potencijalnom utjecaju krize na turizam.

Struktura rada

Rad počinje uvodnim dijelom, koji se sastoji od nekoliko podpoglavlja. U uvodu se pruža pregled problema istraživanja, definira se predmet istraživanja, postavljaju se istraživačka pitanja, razrađuju ciljevi i svrha istraživanja, postavljaju znanstvene hipoteze i opisuje se korištena znanstvena metodologija i objašnjava struktura samog rada.

Sljedeće poglavlje bavi se temom migracija, pri čemu se detaljnije opisuju neki od najpoznatijih migracija u svjetskoj povijesti. U tom dijelu rada analiziraju se uzroci sirijske izbjegličke krize, rute koje izbjeglice koriste da bi stigli do svojih destinacija u središnjoj Europi te same destinacije koje su zahvaćene krizom. Također, istražuju se posljedice koje je izbjeglička kriza imala na države koje su je doživjele.

Naredno poglavlje posvećeno je turizmu i njegovom odnosu s izbjegličkom krizom. Ovo poglavlje se bavi objašnjenjem važnosti turizma u svjetskom kontekstu, kao i promjena u stavovima novih generacija prema turizmu. Također, pruža uvid u turističku ponudu Republike Hrvatske i njezinu važnost za gospodarstvo.

Iduće poglavlje opisuje Plitvička jezera kao destinaciju što uključuje više od Općine Plitvička jezera. Uključuje čak dvije županije s obzirom da su Plitvička jezera na granici tih dvaju županija, stoga se destinacijom smatraju i okolna naselja u kojima je razvijen turizam. Također se detaljno opisuju sve karakteristike destinacije što uključuje prirodne atrakcije, kulturno – povijesne manifestacije, sportske aktivnosti te ugostiteljske i smještajne objekte.

Iduće poglavlje detaljno opisuje provedeno istraživanje. Počinje s objašnjenjem korištene metodologije istraživanja. Zatim prezentira rezultate dobivene istraživanjem, dok posljednja sekcija raspravlja o nedostacima istraživanja i daje prijedloge za buduća istraživanja.

Konačno, posljednje poglavlje donosi zaključak autorove cjelokupne studije.

1. Izbjegličke krize 21. stoljeća

Grčka riječ *krisis* (κρίσις) -*krísi*, *krísis* označava izbor, odluku, preokret, opasnost, razlučivanje, odlučivanje. Sama riječ odnosi se na davanje mišljenja, prosudbe, procjene ili odluke. Obilježava neku ključnu ili odlučnu točku ili situaciju, kritični trenutak, prijelomni trenutak, prekretnicu. Tom se riječju prepoznaje nestabilna situacija u društvenim, političkim ili ekonomskim poslovima.¹ Izraz "izbjeglička kriza" odnosi se na situaciju u kojoj je značajan broj ljudi, poznatih kao izbjeglice, prisiljen napustiti svoje domove i potražiti utočište u drugim zemljama ili regijama zbog raznih čimbenika, kao što su oružani sukobi, progona, kršenja ljudskih prava, prirodne katastrofe ili drugi oblici nasilja ili nestabilnosti. Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) definira izbjeglicu kao osobu koja je bila prisiljena napustiti svoju zemlju zbog opravdanog straha od progona, rata ili nasilja i koja se ne može sigurno vratiti kući.² Izbjeglička kriza događa se kada postoji značajan i često iznenadan porast broja ljudi koji traže utočište, što dovodi do izazova i za raseljene pojedince i za zemlje ili regije domaćine. Izbjegličke krize mogu opteretiti resurse, kapacitete i infrastrukturu zemalja koje primaju izbjeglice, a često zahtijevaju humanitarnu pomoć, međunarodnu suradnju i dugoročna rješenja za rješavanje potreba i zaštitu raseljenih osoba. Važno je napraviti razliku između izbjeglica i migranata. Dok se oba pojma odnose na ljude koji se sele s jednog mjesta na drugo, izbjeglice su prisiljene napustiti svoje domove zbog straha od progona ili prijetnji njihovoj sigurnosti, dok se migranti odlučuju dobrovoljno preseliti iz raznih razloga, kao što su ekonomske mogućnosti ili ponovno spajanje obitelji. Definicija pojma izbjeglica u Konvenciji UN-a o statusu izbjeglica (1951) prilično je uska: izbjeglica je osoba koja je prisiljena napustiti svoju zemlju zbog individualnog progona na određenim osnovama.³ Izbjegličke krize mogu imati značajne humanitarne, društvene, ekonomske i političke implikacije, a učinkoviti odgovori na te krize često zahtijevaju međunarodnu suradnju i podršku kako bi se pružila odgovarajuća zaštita i pomoć onima kojima je potrebna.

¹ Ivanović, "Pojam krize: konceptualni i metodologijski aspekti" 10 (23.05.2023.)

² United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), <https://www.unhcr.org/hr/> (23.05.2023.)

³ Gregurović, "Ukrajinska izbjeglička kriza iz perspektive sociologije migracija" 19 (28.07.2023.)

1.1. Počeci izbjegličkih kriza

Povijest izbjegličkih kriza duga je i složena, s različitim epizodama koje su se događale u različitim regijama i razdobljima. Koncept prisilne migracije i traženja utočišta zbog sukoba, progona ili katastrofa prisutan je stoljećima. Međutim, jedna od najranijih i najbolje dokumentiranih izbjegličkih kriza u modernoj povijesti bila je izbjeglička kriza iz Drugog svjetskog rata.

Tijekom Drugog svjetskog rata (1939.-1945.) milijuni ljudi bili su prisilno raseljeni i postali izbjeglice kao posljedica rata i njegovih zločina. Politika nacističkog režima, uključujući holokaust, dovela je do progona i istrebljenja milijuna Židova, zajedno s drugim manjinskim skupinama poput Roma, osoba s invaliditetom i političkih revolucionara. Progoni su natjerali velik broj ljudi da napuste svoje domove i potraže utočište u drugim zemljama kako bi pobjegli od užasa rata i genocida. Jedan od najznačajnijih događaja tijekom izbjegličke krize Drugog svjetskog rata bilo je masovno kretanje židovskih izbjeglica. Mnogi od njih pokušali su pobjeći iz nacističke okupirane Europe na sve moguće načine, što je dovelo do dramatičnih priča poput preookeanskog broda St. Louis koji je prevezio preko 900 židovskih izbjeglica, a kojemu je odbijen ulazak u nekoliko zemalja, uključujući Sjedinjene Američke Države i Kubu. Posljedice Drugog svjetskog rata također su rezultirale raseljavanjem milijuna ljudi, uključujući ne samo Židove, već i druge koji su bili pogođeni ratom. Međunarodna zajednica odgovorila je na ovu krizu uspostavljanjem izbjegličkih kampova i provedbom politike preseljenja raseljenih osoba u različite zemlje. Od Drugog svjetskog rata dogodile su se brojne druge izbjegličke krize na različitim kontinentima i regijama, često povezane s oružanim sukobima, građanskim ratovima, političkim nemirima, kršenjem ljudskih prava, ekološkim katastrofama i drugim čimbenicima. Te su krize nastavile oblikovati globalne migracijske obrasce i potaknule međunarodne napore da se pozabave potrebama i pravima izbjeglica i raseljenih osoba.

Početak izbjegličke krize, koja se često naziva i "Europska izbjeglička kriza", može se pratiti unatrag do početka 2015. godine. Ovu krizu karakterizirao je značajan porast broja ljudi koji traže azil i utočište u europskim zemljama, posebno onih koji dolaze iz regija Bliskog istoka, Afrike i dijelova Azije zahvaćenih sukobima.⁴ Kriza je dosegla kritičnu točku

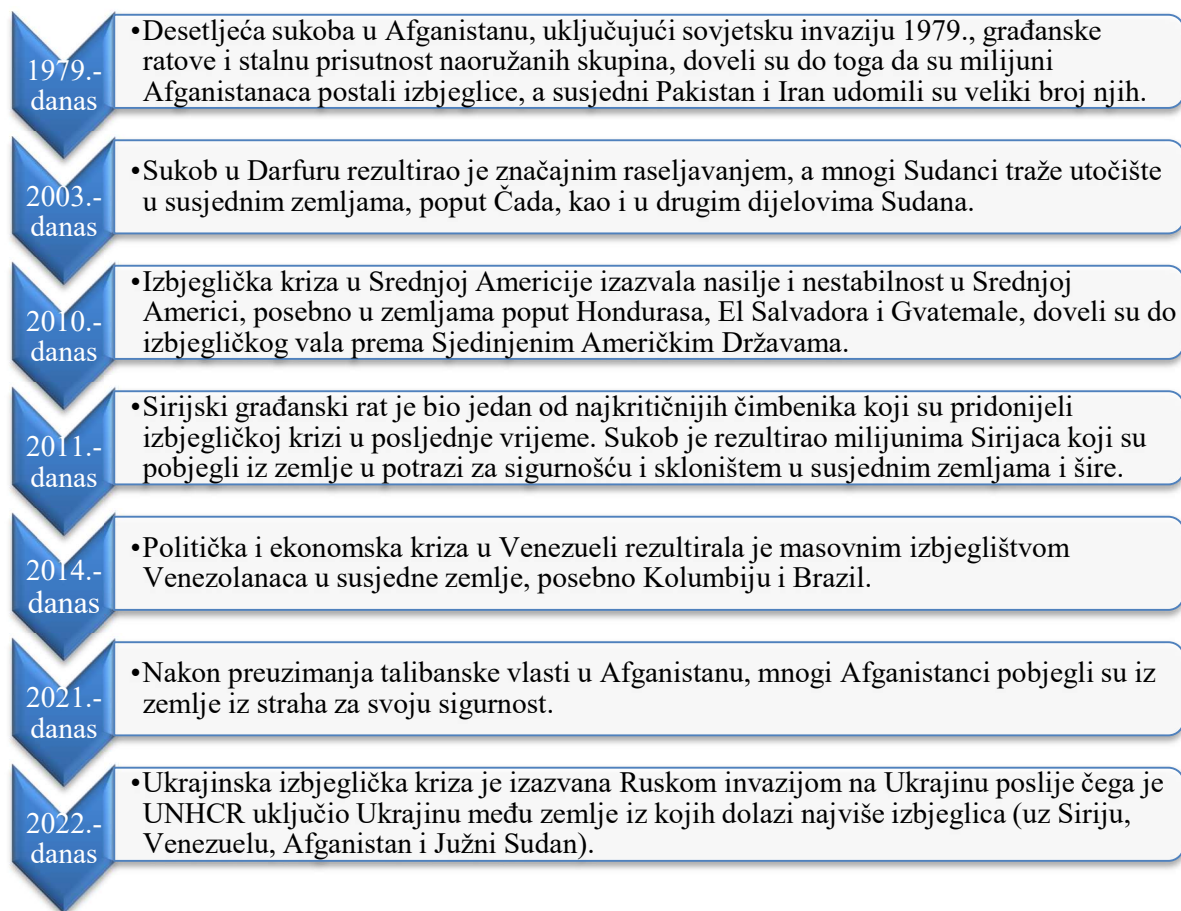
⁴ Dabashi, "The Arab spring: The end of postcolonialism" Zed Books, 2012 (05.08.2023.)

sredinom 2015. godine kada je niz tragičnih događaja, uključujući brodolome i smrt stotina migranata koji su pokušali prijeći more, skrenuo međunarodnu pozornost na hitnost situacije. Europska izbjeglička kriza nastavila se razvijati u narednim godinama, s različitim razinama dolazaka i odgovora iz europskih zemalja. Istaknuta je potreba za sveobuhvatnim i koordiniranim pristupom rješavanju temeljnih uzroka raseljavanja, poboljšanju procesa traženja azila i pružanju humanitarne pomoći onima kojima je potrebna. Važno je napomenuti da je izbjeglička kriza i dalje trajno i složeno pitanje s dubokim humanitarnim i geopolitičkim implikacijama.

Određivanje pojedinačnog najvažnijeg događaja koji je uzrokovao izbjegličku krizu izazovno je zbog složenosti i višestrukih čimbenika koji doprinose različitim izbjegličkim krizama diljem svijeta. Međutim, neki su događaji značajno utjecali na pojedine izbjegličke krize.

U 21. stoljeću svjedočimo izbjegličkim krizama koje predstavljaju jedan od najizazovnijih globalnih fenomena. Ove krize rezultat su složenih političkih, ekonomskih, socijalnih i okolišnih faktora koji su izazvali masovno raseljavanje stanovništva širom svijeta. Izbjegličke krize suočavaju nas s moralnim, humanitarnim i političkim pitanjima koja sežu duboko u srž našeg suvremenog društva. Ključni faktori koji su doprinijeli krizama 21. stoljeća su oružani sukobi, politička nestabilnost, klimatske promjene i ekonomske teškoće kao što se može vidjeti u shemi ispod.

Shema 1: Kronološki prikaz izbjegličkih kriza 21. stoljeća

Izvor: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), www.unhcr.org (11.09.2023.)

Ključno je prepoznati da su temeljni uzroci izbjegličkih kriza često složeni i duboko povezani s političkim, društvenim, ekonomskim i ekološkim čimbenicima. Gore spomenuti događaji samo su neki od primjera, a mnogi drugi sukobi, katastrofe i krize doveli su do raseljavanja milijuna ljudi diljem svijeta. Izbjegličke krize u 21. stoljeću ostaju kompleksan problem s dubokim ljudskim i političkim implikacijama. U svijetu obilježenom globalizacijom i povezanošću, rješavanje ovih kriza zahtijeva suradnju međunarodne zajednice, političko vodstvo i predanost zaštititi temeljnih ljudskih prava i dostojanstva izbjeglica.

1.2. Vrste izbjegličkih kriza

Izbjegličke krize mogu proizaći iz različitih čimbenika i situacija, od kojih svaka ima svoje jedinstvene uzroke i karakteristike⁵. Razumijevanje ovih vrsta izbjegličkih kriza ključno je za razvoj učinkovitih strategija upravljanja i pomoći izbjeglicama, kao i za analizu njihovog utjecaja na društva i gospodarstva primateljskih zemalja. Ovaj pregled će istražiti nekoliko najčešćih vrsta izbjegličkih kriza, razmatrajući njihove karakteristike, uzroke i posljedice.

⁵ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), <https://www.unhcr.org/hr/> (25.05.2023.)

Shema 2: Vrste izbjegličkih kriza

Izbjeglička kriza izazvana sukobima	Ovo je jedna od najčešćih vrsta izbjegličkih kriza do koje dolazi kada oružani sukobi, građanski ratovi i politička nestabilnost prisile ljude da napuste svoje domove i potraže utočište u drugim zemljama.
Izbjeglička kriza izazvana prirodnom katastrofom	Kada prirodne katastrofe poput potresa, uragana, poplava ili suša opustoše zajednice, ljudi mogu biti raseljeni i prisiljeni napustiti svoje domove kako bi potražili sigurnost i pomoć negdje drugdje. Ove osobe često se nazivaju "ekološkim izbjeglicama".
Izbjeglička kriza izazvana glađu	Dugotrajne nestašice hrane i raširena glad mogu dovesti do masovnog raseljavanja jer ljudi bježe u potrazi za hranom i osnovnim potrepštinama.
Ekonomska izbjeglička kriza	Ekonomske poteškoće, siromaštvo i nedostatak mogućnosti za život u određenoj regiji ili zemlji mogu dovesti do značajnog iseljavanja, pri čemu ljudi napuštaju svoje domove u potrazi za boljim ekonomskim izgledima i životnim uvjetima.
Izbjeglička kriza izazvana progonom	Kada se pojedinci ili skupine suoče s progonom na temelju svoje rase, vjere, nacionalnosti, političkih uvjerenja ili društvene pripadnosti, mogu tražiti azil u drugim zemljama kako bi pobjegli od progona i nasilja.
Ekološka izbjeglica kriza	Događa se kada su ljudi prisiljeni napustiti svoje domove zbog degradacije okoliša, kao što je degradacija zemljišta, krčenje šuma ili podizanje razine mora.
Izbjeglička kriza masovnog priljeva	Događa se kada iznenadan i velik broj izbjeglica stigne u određenu regiju ili zemlju tijekom kratkog razdoblja. Takvi priljevi mogu nadjačati resurse i kapacitete zemalja domaćina za pružanje humanitarne pomoći.
Dugotrajna izbjeglička kriza	Nastaju kada izbjeglice ostanu raseljene dulje vrijeme, često godinama ili desetljećima, bez trajnog rješenja ili mogućnosti povratka kući (palestinske izbjeglice).

Izvor: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), www.unhcr.org (11.09.2023.)

Bitno je prepoznati da se ove kategorije međusobno ne isključuju i da izbjegličke krize mogu imati preklapajuće uzroke i karakteristike. Izbjegličke krize nisu samo izazov za zemlje koje su izravno pogođene, već imaju globalne implikacije. Solidarnost međunarodne zajednice i suradnja između država ključni su za rješavanje ovih kriza i pružanje pomoći izbjeglicama.

Također, važno je razvijati dugoročne strategije za prevenciju izbjegličkih kriza, uključujući rad na sprječavanju oružanih konflikata, političkih represija i klimatskih promjena.

1.3. Rute izbjegličkih kriza

Izbjegličke krize mogu se dogoditi u različitim regijama i zemljama diljem svijeta. Rute izbjegličkih kriza odnose se na puteve ili regije iz kojih izbjeglice potječu ili kroz koje putuju tijekom svog raseljenja. Na ove rute utječu temeljni uzroci kriza, kao što su oružani sukobi, progona, kršenja ljudskih prava, prirodne katastrofe i ekonomske poteškoće.⁶ U nastavku su objašnjene rute kojima su izbjeglice išle tijekom različitih kriza. Jedna od najpoznatijih i najopasnijih je Mediternska ruta kojom idu izbjeglice koje žele doći do Europe iz Sjeverne Afrike i Bliskog istoka. Mnoge izbjeglice i migranti pokušavaju prijeći Sredozemno more, često polazeći iz zemalja poput Libije, Tunisa ili Turske, kako bi došli do zemalja južne Europe, posebice Italije, Grčke i Malte. Balkanska ruta je bila istaknuta staza tijekom europske izbjegličke krize 2015.-2016. godine. Izbjeglice i migranti koriste ovu rutu za putovanje kroz balkanske zemlje, uključujući Grčku, Sjevernu Makedoniju, Srbiju i Mađarsku, kako bi došli do zemalja zapadne i sjeverne Europe. Ruta koja uključuje izbjeglice i migrante iz zemalja Srednje Amerike, poput El Salvadora, Hondurasa i Gvatemale, je Srednjoamerička ruta. Izbjeglice navedenih zemalja pokušavaju doći do Sjedinjenih Država. Često putuju Meksikom, suočavajući se sa značajnim rizicima i izazovima na putu. Mnoge izbjeglice iz zemalja poput Somalije, Eritreje i Etiopije kreću na opasno putovanje kroz Rog Afrike istoimenom rutom, Ruta Roga Afrika, kako bi stigli do Jemena i na kraju do zemalja Zaljeva ili drugih dijelova Bliskog istoka. Istočnoafričkom rutom se kreću izbjeglice koji bježe od sukoba i humanitarnih kriza u regiji Velikih jezera i Rogu Afrike, putujući kroz zemlje poput Kenije, Ugande, Sudana i Etiopije. Tijekom afganistanske izbjegličke krize mnogi su Afganistanci potražili utočište u susjednom

⁶ Šabić i Borić, "At the gate of Europe: A Report on Refugees on the Western Balkan Route", 10 (06.08.2023.)

Pakistanu i Iranu, a neki su nastavili put prema Europi rutom Afganistan-Pakistan-Iran. Politička i gospodarska kriza u Venezueli dovela je do značajnog broja venezuelanskih izbjeglica i migranata koji traže sigurnost i bolje životne uvjete u Kolumbiji i drugim susjednim zemljama vodeći se rutom Venezuela-Kolumbija. Najnovija ruta Ukrajinske krize na početku je vodila izbjeglice u susjedne zemlje kao što u Poljska, Rumunjska, Moldavija, Slovačka, Rusija, Bjelorusija, pa i Mađarska. U Hrvatsku je od početka invazije do 31. prosinca 2022. ušlo 22 407 raseljenih osoba iz Ukrajine (žena 11.162 (49,8 %), muškaraca 3.802 (16,9 %) i djece 7443 (33,3 %)).⁷ U pojedinačnom smještaju registrirano je 20 855 osoba, u kolektivnom smještaju 1552 osoba, a prihvatnom smještaju nije zabilježena nijedna osoba raseljena iz Ukrajine.⁸

Slika 1: Balkanska izbjeglička ruta

Izvor: DerStandard, www.derstandard.at (01.08.2023.)

Mnoge izbjeglice i migranti koriste improvizirane čamce i plovila za prelazak mora, kojima često upravljaju krijumčari i trgovci ljudima. Ta su plovila često pretrpana i nesposobna za plovidbu, što dovodi do tragičnih brodoloma i gubitka života. Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) i razne humanitarne organizacije aktivno su uključene u operacije spašavanja i pružanja pomoći onima koji su krenuli na opasno putovanje. Kao odgovor na mediteransku migracijsku krizu, europske su zemlje

⁷ Refugee Data Finder, UNHCR, www.unhcr.org/refugee-statistics

⁸ Ibidem

provele različite politike za rješavanje situacije, uključujući pojačane granične kontrole, operacije potrage i spašavanja te napore za poboljšanje suradnje sa zemljama podrijetla i tranzita.⁹ Kriza je također potaknula rasprave o politici migracija i izbjeglica, kao i rasprave o podjeli tereta i odgovornosti među državama članicama Europske unije.

1.4. Odredišta izbjeglica

Odredišta izbjeglica razlikuju se ovisno o regiji i konkretnoj izbjegličkoj krizi. Kada su ljudi prisiljeni napustiti svoje domove i potražiti utočište u drugim zemljama, često imaju više potencijalnih odredišta na temelju blizine, sigurnosti i dostupnih mogućnosti. Najčešća odredišta za izbjeglice su susjedne zemlje gdje najčešće prvo traže sigurnost zbog blizine i lakoće pristupa. Zemlje koje graniče s regijama sukoba ili krize često postaju primarna odredišta za raseljeno stanovništvo. Tijekom sirijske izbjegličke krize, milijuni Sirijaca potražili su utočište u susjednim zemljama poput Turske, Libanona, Jordana i Iraka. Europa je također postala značajno odredište za izbjeglice i migrante, posebice tijekom europske izbjegličke krize 2015.-2016. godine. Mnoge izbjeglice iz ratom pogođenih regija na Bliskom istoku, Africi i Aziji pokušale su doći do raznih europskih zemalja, poput Njemačke, Švedske, Francuske i Italije, u potrazi za sigurnošću i boljim životnim uvjetima. Osim Europe, Sjeverna Amerika je također željeno odredište izbjeglica, posebice Sjedinjene Države i Kanada. Kroz povijest te su zemlje bile odredište za izbjeglice iz raznih regija, uključujući Srednju Ameriku, Bliski istok i Afriku. SAD i Kanada imaju programe preseljenja izbjeglica koji raseljenim osobama omogućuju da počnu iznova i ponovo izgrade svoje živote. Australija i Novi Zeland također imaju programe preseljenja izbjeglica kako bi pružili zaštitu i pomoć onima kojima je potrebna, stoga su odredišta za izbjeglice i tražitelje azila iz različitih dijelova svijeta. Zaljevske zemlje, poput Ujedinjenih Arapskih Emirata, Saudijske Arabije, Katara i Kuvajta, također privlače izbjeglice iz regija Bliskog istoka pogođenih sukobima. Skandinavske zemlje, poput Norveške, Danske i Finske, također su

⁹ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), www.unhcr.org (06.08.2023.)

primile izbjeglice koje traže sigurnost i bolje mogućnosti. Zemlje Latinske Amerike, poput Kolumbije i Brazila, pružile su utočište izbjeglicama iz susjednih zemalja koje se suočavaju s političkom ili gospodarskom krizom, poput Venezuele. Važno je napomenuti da se odredišta izbjeglica mogu mijenjati tijekom vremena zbog promjena u migracijskim politikama, međunarodnoj suradnji i evoluciji krize koja uzrokuje raseljavanje.¹⁰ Osim toga, neke izbjeglice mogu ostati u izbjegličkim kampovima dulje vrijeme, dok se druge mogu naposljetku vratiti u svoje matične zemlje kada se situacija popravi ili potražiti preseljenje u treće zemlje kroz formalne programe preseljenja izbjeglica.

Najpoželjnije odredište za izbjeglice može varirati ovisno o nekoliko čimbenika, uključujući razinu sigurnosti, ekonomske prilike, društvenu integraciju, pristup obrazovanju i zdravstvenoj skrbi te prisutnost mreža podrške za izbjeglice.¹¹ Različite izbjeglice mogu imati različite preferencije na temelju svojih osobnih okolnosti i težnji. Međutim, neke se zemlje i regije često percipiraju kao privlačnija odredišta za izbjeglice zbog svojih uspostavljenih sustava podrške i povoljnih uvjeta.

Važno je upamtiti da percepcija "poželjnog" odredišta može varirati ovisno o individualnim preferencijama i specifičnim okolnostima svakog izbjeglice. Osim toga, na mogućnost dolaska i naseljavanja na željenom odredištu mogu utjecati pravni i logistički čimbenici, okviri međunarodne zaštite i suradnja između zemalja. U konačnici, najpoželjnije odredište za izbjeglicu je mjesto gdje mogu pronaći sigurnost, dostojanstvo i priliku da ponovno izgrade svoje živote u miru i sigurnosti.

1.5. Utjecaji izbjegličkih kriza

Izbjegličke krize predstavljaju kompleksan fenomen s globalnim posljedicama koje se manifestiraju u različitim aspektima društva, gospodarstva i politike. Ovo poglavlje će istražiti realne i pretpostavljene pozitivne i negativne utjecaje izbjegličkih kriza, istražujući kako takve krize oblikuju svijet oko nas. Realni utjecaji izbjegličkih kriza ogledaju se u

¹⁰ Rosenberger, Stern i Merhaut, "Protest Movements in Asylum and Deportation" 42 (08.08.2023.)

¹¹ Šabić i Borić, "At the gate of Europe: A Report on Refugees on the Western Balkan Route" (05.08.2023.)

stvarnim promjenama i posljedicama koje se događaju u zemljama koje su izravno pogođene ovim događajima. To uključuje promjene u sigurnosti, ekonomskim uvjetima, infrastrukturi i društvenim dinamikama.

Izbjeglička kriza može imati nekoliko negativnih učinaka kako na zemlje i zajednice koje primaju izbjeglice tako i na same izbjeglice. Iako je važno prepoznati humanitarne aspekte i potrebu za pružanjem podrške onima koji bježe od nasilja i progona, izazovi povezani s velikim priljevom izbjeglica mogu biti značajni.¹²

Shema 3: Negativni utjecaji izbjegličkih kriza

Izvor: Kancs i Lecca, "Long-term social, economic and fiscal effects of immigration into the EU: The role of the ontegration policy", onlinelibrary.wiley.com (08.08.2023.)

Dolazak izbjeglica i prisutnost izbjegličkih populacija u zemljama domaćinima nose sa sobom niz izazova i potencijalnih problema. Pritisci na resurse kao što su zdravstvena skrb, obrazovanje, stanovanje i socijalne usluge mogu se pojačati, što može stvoriti poteškoće u pružanju odgovarajuće podrške i za izbjeglice i za lokalne zajednice. Ekonomski

¹² Kancs i Lecca, "Long-term social, economic and fiscal effects of immigration into the EU: The role of the ontegration policy", onlinelibrary.wiley.com (08.08.2023.)

izazovi mogu proizaći iz konkurencije za ograničene resurse na tržištu rada i natjecanja za ekonomske mogućnosti. Društvene napetosti i ksenofobija mogu se razviti jer neka lokalna zajednica može doživljavati dolazak izbjeglica kao teret ili kao konkurenciju za resurse. Sigurnosni problemi mogu se pojaviti u situacijama gdje izbjeglice dolaze bez odgovarajuće dokumentacije ili provjere, stvarajući zabrinutost zbog potencijalnih sigurnosnih rizika. Utjecaj na okoliš također je važan aspekt, s velikim izbjegličkim kampovima ili naseljima koji mogu negativno utjecati na okoliš, uključujući krčenje šuma, probleme gospodarenja otpadom i nestašicu vode, što utječe i na izbjeglice i na lokalni ekosustav. Humanitarna kriza može nastati kada nedostaju resursi i podrška unutar kampova ili naselja, s ograničenim pristupom hrani, čistoj vodi, zdravstvenoj skrbi i obrazovanju. Izbjeglice, posebno žene i djeca, mogu biti izloženi trgovini ljudima, iskorištavanju i zlostavljanju tijekom svog putovanja ili boravka u zemljama domaćinima. Socijalna integracija može biti izazovna zbog jezičnih barijera, kulturoloških razlika i ograničenog pristupa zapošljavanju. Ponekad dolazi do raseljavanja lokalnog stanovništva u područjima s ograničenim resursima. Osim toga, opterećenje humanitarnih organizacija može postati preveliko, što ograničava njihovu sposobnost da pruže osnovnu pomoć i podršku svima kojima je potrebna. Svi ovi izazovi i problemi zahtijevaju pažljivo planiranje i koordinaciju kako bi se osiguralo da izbjeglice dobiju potrebnu pomoć i podršku, a istovremeno se minimiziraju negativni utjecaji na lokalne zajednice i okoliš. Važno je napomenuti da ti negativni učinci nisu univerzalni i mogu varirati ovisno o kontekstu, odgovoru zemalja domaćina i mjerama poduzetim za rješavanje izazova. Učinkovito upravljanje izbjegličkom krizom zahtijeva međunarodnu suradnju, humanitarnu pomoć i dugoročna rješenja za rješavanje temeljnih uzroka raseljavanja i promicanje održivih rješenja za izbjeglice i zajednice domaćine.

Iako izbjeglička kriza predstavlja značajne izazove, ona također može imati pozitivne učinke, kako za same izbjeglice tako i za zajednice domaćine. Ključno je prepoznati otpornost, vještine i doprinose koje izbjeglice mogu donijeti svojim novim domovima.

Shema 4: Pozitivni utjecaji izbjegličkih kriza

Izvor: Kancs i Lecca, "Long-term social, economic and fiscal effects of immigration into the EU: The role of the ontegration policy", onlinelibrary.wiley.com (08.08.2023.)

Izbjeglice često donose različite kulturne pozadine, tradicije i vještine u svoje zajednice domaćine, pridonoseći kulturnom obogaćivanju i promicanju međukulturalnog razumijevanja. Također, mogu popuniti manjak radne snage u određenim sektorima i industrijama, što pridonosi gospodarskom rastu. Mnoge izbjeglice su poduzetnici i inovatori te donose nove poslovne ideje i doprinose lokalnom gospodarstvu kroz mala poduzeća i startupe. Dolazak izbjeglica može pomoći u revitalizaciji područja koja opadaju ili su premalo naseljena, ubrizgavajući novi život i energiju u zajednice. Izbjeglice s različitim vještinama i obrazovanjem mogu doprinijeti lokalnim programima obrazovanja i osposobljavanja, dijeleći svoje znanje sa zajednicama domaćinima. Postaju aktivni sudionici u građanskom životu i životu zajednice, pridonoseći društvenim i političkim raspravama i inicijativama. Osim toga, interakcija s izbjeglicama može potaknuti empatiju i suosjećanje među zajednicama domaćinima, promičući društvenu koheziju i solidarnost. Prisutnost izbjeglica također može pružiti globalnu perspektivu o hitnim pitanjima, kao što su ljudska prava, sukobi i razvoj, potičući širu međunarodnu suradnju i razumijevanje. Odgovor na izbjegličku krizu može dovesti do humanitarne solidarnosti pojedinaca, organizacija i vlada,

promičući zajednički osjećaj odgovornosti za pomoć onima kojima je potrebna. U zemljama sa stanovništvom koje stari i stopom nataliteta pada, izbjeglice mogu pružiti potencijalnu radnu snagu i riješiti demografske izazove. Ključno je priznati da ovi pozitivni učinci nisu automatski i mogu zahtijevati napore zemalja domaćina, lokalnih zajednica i humanitarnih organizacija da potaknu integraciju, pruže podršku i stvore prilike za napredak izbjeglica. Prepoznajući i prihvaćajući potencijalne doprinose izbjeglica, društva mogu izazove pretvoriti u prilike za zajednički rast i razumijevanje.

2. Turizam i izbjegličke krize

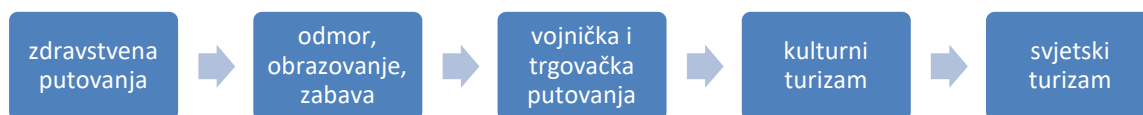
Turizam i izbjegličke krize su dvije ključne teme koje se često pojavljuju kao izazovi u suvremenom svijetu. Dok turizam predstavlja jedan od najvažnijih sektora gospodarstva na globalnoj razini, izbjegličke krize označavaju humanitarne katastrofe koje utječu na milijune ljudi širom svijeta. Iako se na prvi pogled čini da su ove dvije teme potpuno različite, postoji duboka međusobna povezanost između njih koja zahtijeva analizu. Turizam, kao jedna od najvažnijih gospodarskih djelatnosti u mnogim zemljama, donosi značajne prihode, potiče zapošljavanje i promiče kulturnu razmjenu među narodima. S druge strane, izbjegličke krize proizlaze iz različitih faktora, uključujući ratove, prirodne katastrofe, političke nestabilnosti i kršenje ljudskih prava. One prisiljavaju ljude na napuštanje svojih domova i traženje utočišta u drugim zemljama, često pod teškim uvjetima i sa značajnim izazovima za njihovu sigurnost i dobrobit. Turizam i izbjegličke krize su duboko međusobno povezani i imaju značajan utjecaj na globalnu dinamiku. Razumijevanje ove povezanosti ključno je za razvoj održivih politika i pristupa koji će omogućiti bolje upravljanje izbjegličkim krizama i očuvanje turističke industrije.

2.1. Turizam u svijetu

U drevnom Egiptu i Grčkoj, putovanja su bila motivirana odmorom, obrazovanjem i zabavom, no samo privilegirane skupine ljudi imale su mogućnost putovanja radi zadovoljstva. Drevni Grci su također prakticirali slične običaje, putujući na Olimpijske igre kako bi sudjelovali ili gledali kao publika. Pisci su također bili među prvim svjetskim turistima, putujući diljem svijeta u potrazi za inspiracijom za svoje radove. Razvojem cestovne infrastrukture tijekom Rimskog Carstva, počeli su se razvijati prvi oblici godišnjih odmora. Motivacije za putovanje, koje su u Rimu i početnom Egiptu bile uglavnom zdravstvene prirode, poput posjeta termalnim izvorima, brzo su se promijenile u potragu za

razonodom, odmorom i zabavom.¹³ S padom Rimskog Carstva, mnogobrojne ceste su zapuštene, a turistička putovanja su se smanjila, uglavnom se svodeći na vojnička, trgovačka i studentska putovanja tijekom srednjeg vijeka. Naglasak više nije bio na zdravstvu ili razonodi, već na obrazovanju. Također, interes za putovanjem nije se više usmjeravao samo na odredište, već je sve veću važnost dobivalo samo putovanje. Tijekom vremena, različiti motivi su oblikovali različite podvrste turizma, pri čemu je kulturni turizam najznačajnija i najveća skupina. Kulturni turizam motiviran je učenjem, istraživanjem, doživljavanjem i posjetom materijalnim i nematerijalnim kulturnim atrakcijama i proizvodima u turističkoj destinaciji. Ove atrakcije i proizvodi obuhvaćaju arhitekturu, umjetnost, kulturno nasljeđe, gastronomiju, književnost, glazbu, sustave vrijednosti, tradicije, uvjerenja i način života domaćeg stanovništva. Turizam, kao što ga poznajemo danas, počeo je razvijati drugom polovicom 19. stoljeća, kada je Thomas Cook organizirao prvo grupno putovanje iz Londona. Bržem širenju turizma tijekom tog vremena doprinijela su i povećanja radničkih prava, posebno prava na godišnje odmore, te rastući dostupni prihod. Razvoj javnog prijevoza dodatno je povećao mobilnost ljudi, što je imalo ogroman utjecaj na razvoj turizma u svjetski važnu industriju kakva je danas poznata.

Shema 5: Razvoj turističkih putovanja

Izvor: Gyr, "The History of Tourism: Structures of the path to Modernity", Institute of European History (14.08.2023.)

Kroz povijest razvoja turizma primijećuju se dva ključna obilježja. Prvo, iako su početni motivi putovanja bili često zdravstveni, konačno su se sveli na potrebu za odmorom i zabavom, što odražava ljudsku želju za promjenom svakodnevnog okruženja. Drugo, turizam nije osnovna ljudska potreba i odvija se pod određenim uvjetima, posebno kada ljudi imaju dovoljno vremena, novca i prihvatljive načine putovanja. Utjecaj turizma na ekonomiju uglavnom je pozitivan. Turisti doprinose povećanoj potrošnji. Turizam je intenzivna industrija koja stvara mnogo radnih mjesta i zapošljava ljude svih dobnih skupina, razina obrazovanja i iskustva. Također potiče razvoj infrastrukture i potiče regionalni razvoj,

¹³ Gyr, "The History of Tourism: Structures of the path to Modernity", Institute of European History (14.08.2023.)

potičući različite oblike turizma u različitim regijama kako bi privukao raznolike putnike.¹⁴ Ova dodatna potrošnja pozitivno utječe na platežnu moć ljudi i doprinosi prihodima države kroz različite poreze na prodaju proizvoda.

2.2. Sprega turizma i izbjegličkih kriza

Izbjegličke krize imaju različite i kompleksne utjecaje na turizam u svijetu koji ovise o različitim čimbenicima, uključujući geografsku lokaciju, trajanje i opseg krize te političke i socioekonomske okolnosti.¹⁵ Mogu stvoriti negativnu percepciju o određenim destinacijama ili regijama, što može rezultirati smanjenjem broja turista koji posjećuju te destinacije. Turisti se mogu osjećati nesigurno ili izbjegavati područja pogođena krizom. Destinacije koje ovise o turizmu kao ključnom izvoru prihoda mogu osjetiti ekonomske posljedice kroz smanjenje prihoda od turizma. Restorani, hoteli, trgovine i drugi turistički sektori mogu patiti zbog manjeg broja posjetitelja. Korištenje prometnih ruta koje prolaze kroz određene zemlje ili regije može dovesti do zagušenja prometnica i poteškoća u putovanju za turiste koji dolaze ili prolaze kroz te oblasti. Turističke krize mogu promijeniti turističke preferencije, pri čemu će neki putnici izbjegavati destinacije pogođene krizom i radije birati sigurnije opcije. Izbjegličke krize mogu dovesti do fluktuacija u cijenama smještaja i usluga na tržištu. Neke destinacije mogu smanjiti cijene kako bi privukle turiste, dok druge mogu povećati cijene zbog povećane potražnje za ograničenim resursima. Kriza može imati dugoročni utjecaj na ugled destinacije. Destinacije koje se neadekvatno nose s izbjegličkom krizom ili koje postanu poznate po negativnim događanjima mogu imati teškoće u privlačenju turista u budućnosti. Također, kriza može utjecati na lokalno stanovništvo koje se suočava s izbjeglicama. To može dovesti do promjena u društvenom tkivu i percepciji destinacije. Sve ovisi o specifičnim okolnostima i kako država i turistička industrija reagiraju na izbjegličke

¹⁴ Our Worl in Data, ourworldindata.org/tourism (16.08.2023.)

¹⁵ Zenker, Wallpach, Braun i Vallaster, "How the refugee crisis impacts the decision structure of tourists", www.sciencedirect.com (16.08.2023.)

krize. Ključni elementi za minimiziranje negativnih utjecaja na turizam pri upravljanju krizom su pravilna komunikacija i prilagodba strategija turističkog sektora.¹⁶

Izbjegličke krize koje su se dogodile u Europi, posebno tijekom 2015. i 2016. godine, imale su značajne posljedice na gradove u Europi. Države diljem Europe, poput Grčke, Austrije, Ujedinjenog Kraljevstva, Njemačke i Turske, suočili su se s priljevom izbjeglica, što je izazvalo potrebu za pružanjem hitne pomoći, smještajem i pristupom osnovnim potrebama poput hrane, vode i zdravstvene skrbi.¹⁷ Mnogi gradovi su osnovali privremene prihvatne centre kako bi ugostili izbjeglice dok se organizirao njihov daljnji smještaj. Veliki priljev izbjeglica stvorio je izazove u vezi s pronalaženjem prikladnog smještaja za njih. Gradovi su se suočavali s nestašicom stambenih kapaciteta, što je rezultiralo porastom cijena najma i konkurencijom za dostupne stanove.¹⁸ Gradovi su se morali nositi s pitanjima integracije izbjeglica u lokalne zajednice. To uključuje pružanje usluga za učenje jezika, obrazovanje, zdravstvenu skrb i podršku za zapošljavanje kako bi se izbjeglicama olakšala integracija i sprječavalo potencijalne napetosti s lokalnim stanovništvom. Izbjegličke krize mogle su imati i gospodarski utjecaj na gradove. Dok su neki sektori, poput građevinske industrije i humanitarne pomoći, vidjeli povećanje aktivnosti, drugi sektori, poput turizma, mogli su doživjeti smanjenje zbog sigurnosnih i percepcijskih problema. Postojala su zabrinutost i pitanja sigurnosti u vezi s priljevom izbjeglica. Gradovi su se morali nositi s potrebom za pojačanim nadzorom i sigurnošću kako bi osigurali zaštitu izbjeglica i lokalnog stanovništva. Izbjegličke krize mogle su imati i društveni utjecaj na gradove. Mogli su se pojaviti napetosti i podjele unutar zajednica zbog različitih stajališta o prihvaćanju izbjeglica. Gradovi su često bili središta humanitarnih napora i volonterskih aktivnosti. Lokalno stanovništvo i organizacije pružali su pomoć izbjeglicama u obliku hrane, odjeće i drugih osnovnih potrepština. Izbjegličke krize stvarale su izazove za lokalne vlasti u upravljanju krizom, koordinaciji resursa i pružanju usluga izbjeglicama. Sve ove posljedice ovise o specifičnim okolnostima u svakom gradu i regiji te o tome kako su lokalne vlasti, organizacije i zajednice reagirale na izbjegličku krizu.

¹⁶ Istanbulu, Dincer Fusun, Karayilan Eyup i Aydogan Cifci Merve, "Refugee crisis after Arab Spring and its impacts on Turkish tourism industry", www.dergipark.org.tr (13.09.2023.)

¹⁷ Zenker, Wallpach, Braun i Vallaster, "How the refugee crisis impacts the decision structure of tourists", www.sciencedirect.com (16.08.2023.)

¹⁸ Ibidem

Izbjegličke krize imale su različite posljedice na turizam u europskim gradovima, a te posljedice variraju ovisno o vremenskom periodu, intenzitetu krize i konkretnoj destinaciji. U Ateni je izbjeglička kriza eskalirala 2015. godine. U početku je došlo do pada turizma jer su strani turisti izbjegavali područja blizu prihvatnih centara za izbjeglice. Međutim, tijekom vremena, Atena se počela pozicionirati kao tranzitna destinacija za izbjeglice na putu prema sjevernim europskim zemljama.¹⁹ To je stvorilo priliku za razvoj humanitarnog turizma, gdje su volonteri i aktivisti dolazili kako bi pomogli izbjeglicama. Ovo je pridonijelo promjeni turističkog profila grada. Beč je bio jedna od europskih prijestolnica koja se suočila s dolaskom izbjeglica tijekom izbjegličke krize. Grad je pružio podršku izbjeglicama, ali je također doživio pad turizma zbog sigurnosnih briga i prometnih zastoja uzrokovanih dolaskom izbjeglica.²⁰ Beč je morao uložiti dodatne resurse u kontrolu i skrb za izbjeglice, što je stvorilo dodatne troškove. Budimpešta je bila jedan od ključnih punktova na izbjegličkoj ruti prema sjevernoj Europi. Dolazak izbjeglica u grad i njihovo boravak na željezničkom kolodvoru Keleti stvorili su sigurnosne probleme i prometne zastoje. To je pridonijelo smanjenju turizma u Budimpešti i stvaranju negativne slike grada kao tranzitne točke za izbjeglice. Iako nije bila izravno na izbjegličkoj ruti, Dubrovnik i drugi dijelovi Hrvatske osjetili su posljedice izbjegličke krize. Strani turisti su postavljali pitanja o sigurnosti i stabilnosti regije, a očekivali su odgovore od turističkih djelatnika. To je stvorilo potrebu za boljom komunikacijom i informiranjem turista kako bi se očuvala reputacija destinacije.

Sve ove posljedice ovise o kontekstu i specifičnostima svake destinacije. Važno je napomenuti da su se neki gradovi prilagodili situaciji i iskoristili prilike za razvoj humanitarnog turizma ili su kasnije privukli turiste nakon što je kriza popustila.

¹⁹ Rouska, "Local impact of refugee and migrants crisis on greek tourism industry", www.researchgate.net (12.09.2023.)

²⁰ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), <https://www.unhcr.org/hr/> (13.09.2023.)

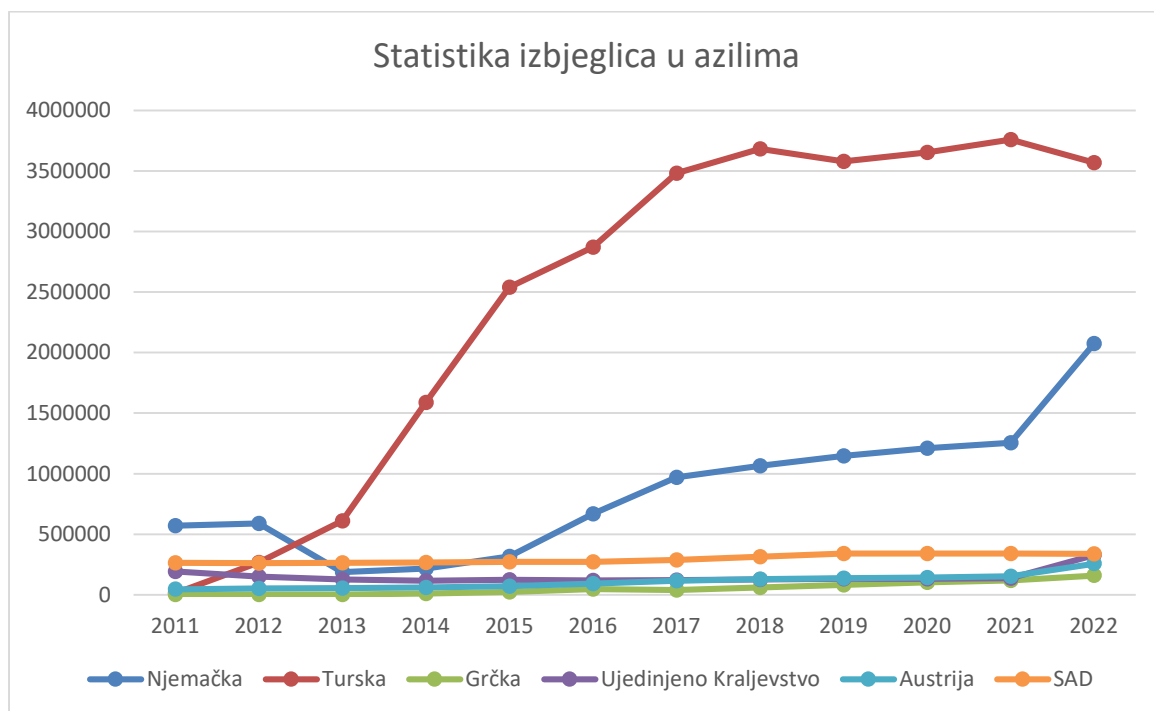
2.3. Pregled postojećih istraživanja

Izbjeglička kriza je ostavila dubok i trajan utjecaj na mnoge aspekte društva i gospodarstva, uključujući i turističku industriju. Osim što je postavila hitna pitanja o humanitarnim izazovima i političkim odgovorima, imala je i značajan utjecaj na turističku industriju, posebno na grčkim otocima koji su bili ključno tranzitno područje.²¹ Iako je većina istraživanja usredotočena na kratkoročne učinke izbjegličke krize na hotelske performanse, također se istražuje i dugoročni utjecaj na imidž destinacije i strategije turističkih operatora. Kroz analizu dostupnih istraživanja, ovaj pregled također ističe potrebu za budućim istraživanjima kako bi se bolje razumjeli složeni učinci izbjegličke krize na turizam i hotelsku industriju, ali i drugih europskih i svjetskih destinacija koje su se suočile s sličnim izazovima.

U tablici niže je prikazan broj izbjeglica koji su zatražili azil u različitim zemljama tijekom razdoblja od 2011. do 2022. godine. Analiza pruža dublji uvid u broj azilanata u šest različitih zemalja, odnosno u Njemačkoj, Turskoj, Grčkoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, Austriji i Sjedinjenim Američkim Državama. Praćenjem ovih statističkih podataka, možemo identificirati promjene u obrascima migracije, prepoznati ključne trenutke u izbjegličkim krizama i razumjeti kako su različite zemlje reagirale na te izazove tijekom proteklog desetljeća. Ovaj pregled omogućuje bolje razumijevanje globalne dinamike migracija i njihov utjecaj na društvo i politiku zemalja koje su privukle te izbjeglice.

²¹ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), www.unhcr.org (12.09.2023.)

Grafikon 1: Statistika izbjeglica u azilima od 2011.-2022. godine

Izvor: Macrotrends.net, www.macrotrend.net, (13.09.2023.)

Njemačka je imala značajan broj zahtjeva za azil tijekom cijelog razdoblja, s postupnim povećanjem tijekom godina. Najveći broj azilanata zabilježen je 2022. godine što upućuje daljni rast broja izbjeglica. Turska je također imala značajan broj azilanata, osobito tijekom 2015. i 2016. godine.²² To može biti povezano s geopolitičkim događajima poput sirijskog građanskog rata. Grčka je imala znatan broj zahtjeva za azil tijekom cijelog razdoblja.²³ Opet, 2015. i 2016. godina ističu se po visokom broju azilanata, što je možda povezano s izbjeglicama koje dolaze preko Sredozemlja. Ujedinjeno Kraljevstvo je imalo manji broj azilanata u usporedbi s nekim drugim zemljama, ali se broj postupno povećavao tijekom razdoblja. Austrija je također imala značajan broj azilanata, s vrhuncem u 2016. godini.²⁴ Sjedinjene Američke Države su također imale značajan broj zahtjeva za azil, s postupnim povećanjem tijekom godina. Za opću analizu trendova, možemo primijetiti da su se brojevi azilanata povećavali tijekom ovog razdoblja u većini zemalja, što može biti povezano s različitim globalnim događajima poput izbjegličkih kriza, ratova i političkih

²² Refugee Statistics by Country, Macrotrends, www.macrotrends.net (13.09.2023.)

²³ Ibidem

²⁴ Ibidem

nestabilnosti u različitim dijelovima svijeta. Također, važno je napomenuti da se broj azilanata može mijenjati iz godine u godinu zbog različitih čimbenika, uključujući promjene u politici azila u pojedinim zemljama.

2.3.1. Utjecaj izbjegličke krize na istanbulsku turističku industriju

Izbjeglička kriza postala je globalni izazov koji je utjecao na različite sfere društva, uključujući turističku industriju. Iako su istraživanje i literatura o ovoj temi još uvijek ograničeni, ova analiza pruža uvid u utjecaj izbjegličke krize na istanbulsku turističku industriju. Istanbul i dalje privlači turiste, a potražnja za turističkim uslugama raste. Iako je teško utvrditi točan utjecaj izbjegličke krize na potražnju, sudionici i podaci sugeriraju da izbjeglička kriza nije značajno smanjila interes za Istanbul.²⁵ Iako nedostaju čvrsti podaci, nema naznaka da su investicije u turizam u Istanbulu značajno opale. Kapitalni tokovi iz Bliskog istoka mogli su pozitivno doprinijeti malim turističkim poduzećima. Ilegalno zapošljavanje izbjeglica u turističkim sektorima stvara zabrinutosti zbog iskorištavanja i nezadovoljstva građana.²⁶ Integracija izbjeglica u društvo i radni svijet uz ispravne dozvole može biti održivo rješenje, iako uz financijsku potporu i regulacije. Istanbul se suočava s izazovima izbjegličke krize, ali turizam i dalje ostaje vitalan sektor. Razumijevanje utjecaja izbjegličke krize na turističku industriju zahtijeva daljnja istraživanja. Međunarodna suradnja i financijska pomoć ključni su za rješavanje ovog izazova i očuvanje vitalnosti istanbulske turističke industrije.

2.3.2. Utjecaj izbjegličke krize na njemačku turističku industriju

Članak pod naslovom "Ekonomska Cijena Ksenofobije na Turizmu" donosi važan uvid u ekonomske posljedice ksenofobnih aktivnosti na dolazak turista. Ratom između Rusiju i Ukrajine, u Njemačkoj se posljednjih godinu dana pojavljuju raznolikije izbjeglice nego do sada. Iako u Njemačku za sada dolazi samo nekoliko Ukrajinaca, broj ljudi koji traže azil raste. Savezni ured za migracije i izbjeglice (BAMF) zabilježio je više od 162.000

²⁵ Istanbulu, Dincer Fusun, Karayilan Eyup i Aydogan Cifci Merve, "Refugee crisis after Arab Spring and it's impacts on Turkish tourism industry", www.dergipark.org.tr (13.09.2023.)

²⁶ Ibidem

zahtjeva za azil od siječnja do lipnja ove godine. Većina tih ljudi došla je iz Sirije (oko 44.000), slijede Afganistan (oko 28.000) i Turska (oko 19.000). Oko 20.000 ljudi koji su pobjegli iz afričkih zemalja podnijeli su zahtjev za azil u Njemačkoj.²⁷ Autori istraživanja ističu da ksenofobični incidenti imaju negativan utjecaj na turističke dolazke te da se radi o direktnom ekonomskom trošku.²⁸ Jedan od značajnijih aspekata članka je naglašavanje da ova procjena predstavlja donju granicu stvarnih ekonomskih troškova ksenofobije. Autori prepoznaju da turizam nije jedini sektor koji trpi zbog ovakvih incidenta, već da smanjenje privlačnosti jednog područja može negativno utjecati na potencijalne investitore i radnike. Važno je napomenuti da se članak usredotočuje na jednu zemlju, što olakšava empirijski pristup, ali istraživači potiču buduća istraživanja koja bi se bavila ovom temom na širem spektru zemalja i tijekom dužeg vremenskog perioda. Jedan od ključnih aspekata ovog članka je njegova relevantnost za političke akcije. Autori sugeriraju da se ekonomske cijene ksenofobije mogu koristiti kao argument za podršku političkim mjerama, posebice u područjima integracije i prevencije ksenofobije. Ova činjenica dodatno naglašava značaj empirijskih dokaza i stvarnih ekonomskih analiza u razumijevanju ovakvih problema, umjesto oslanjanja na moralne ili političke ideologije. U konačnici, članak "Ekonomska Cijena Ksenofobije na Turizmu" pruža vrijedan doprinos razumijevanju šireg spektra utjecaja ksenofobije na društvo i ekonomiju, pozivajući na daljnja istraživanja i akcije usmjerene prema suzbijanju ovih negativnih pojava.

2.3.3. Utjecaj izbjegličke krize na englesku turističku industriju

Izbjeglička kriza, unatoč svojoj strahoti, otvorila je vrata izbjeglicama za pružanje usluga razgledavanja grada u Leedsu. Ovo istraživanje istražuje kako ksenofobni incidenti utječu na dolazak turista, a istovremeno se promišljaju koncepti stranaca i etičke odgovornosti. Cilj je razumjeti kako prisilno premještene osobe mogu biti integrirane u primajuću zemlju putem turizma. Izazovi izbjegličke krize stvaraju prilike za redefiniranje turizma. Leeds je odabran jer je 2017. godine ugostio 29,01 milijun turista, a turizam vrijedi

²⁷ Vertovec, "Germany's Second Turning Point?", www.mpg.de (12.09.2023.)

²⁸ Endrich i Michel. "The Good Tourist, the Bad Refugee and the Ugly German: Xenophobic Activities and Tourism", papers.ssrn.com (12.09.2023.)

oko 1,75 milijardi funti za lokalnu ekonomiju.²⁹ Godine 2019. Leeds je ugostio 30,42 milijuna posjetitelja vrijednih 1,89 milijardi funti za lokalnu ekonomiju. Ima više od 170 različitih etničkih grupa, a broj izbjeglica i tražitelja azila u regiji Yorkshire i Humber ukupno je iznosio 5.693 u ožujku 2018. godine.³⁰ Od 1. siječnja 2010. do 31. prosinca 2021. godine, oko 31.101 izbjeglica je preseljeno u Ujedinjeno Kraljevstvo putem šest različitih programa za preseljenje. Oko tri četvrtine (76%) bili su državljani zemalja Bliskog istoka, a 17% državljani zemalja subsaharske Afrike. Većina su bili državljani Sirije: 68%.³¹ Raznoliki kulturni krajolik Leedsa čini ga živahnom i bogatom destinacijom koja teži biti suosjećajan grad s jakom ekonomijom. Migrantske zajednice dragocjeni su doprinosnici ekonomiji, kulturi i raznolikosti grada Leedsa, a Leeds teži osigurati da se ljudi dočekuju i podržavaju. Ipak, ovu lokalnu naraciju čini napetom sve neprijateljskije nacionalne političke rasprave prema prisilnim migrantima i protiv lokalnih odgovora suosjećanja, tolerancije i inkluzivnosti koji su predloženi na lokalnoj razini. Kroz angažman s izbjeglicama u sektoru turizma, stvaraju se mogućnosti za prevladavanje društveno-kulturnih prepreka koje postoje između "zapadnjaka" i "stranaca". Turistička iskustva u gradovima poput Leedsa mogu potaknuti razmišljanje o azilu i gostoprimstvu te potaknuti promjene u zakonima i demokraciji. Ovo istraživanje naglašava važnost suradnje i integracije izbjeglica kroz turizam. Vođenje tura izbjeglica odražava dinamičnost njihovih identiteta i omogućuje da njihove priče postanu dio kulturne baštine grada, što otvara put za jačanje društvenih veza među različitim etničkim skupinama. Međutim, uspjeh ovih tura ovisi o dugoročnom procesu koji izaziva i mijenja trenutne društveno-političke diskurse. Također, važno je uzeti u obzir šire društveno-političke okolnosti u kojima se razvija turizam. Istraživanje pridonosi razumijevanju načina na koje izbjeglice mogu doprinijeti turizmu i postati dio participativnih zajednica. Nadaljnja istraživanja trebala bi proučiti kako ture vođene izbjeglicama utječu na turiste i građane te kako političke strukture oblikuju načine provođenja turizma s etničkim manjinama.

²⁹ Walsh, "Of all refugees resettled in the UK from January 2010 to December 2021, around 70% were Syrian citizens", migrationobservatory.ox.ac.uk (12.09.2023.)

³⁰ Burrai, Buda i Stevenson, "Tourism and refugee-crisis intersections: co-creating tourguide experiences in Leeds, England", www.tandfonline.com (12.09.2023.)

³¹ Walsh, "Of all refugees resettled in the UK from January 2010 to December 2021, around 70% were Syrian citizens", migrationobservatory.ox.ac.uk (12.09.2023.)

2.3.4. Utjecaj izbjegličke krize na grčku turističku industriju

Izbjeglička kriza iz 2015. godine imala je dalekosežne posljedice koje su se protezale izvan trenutačnih humanitarnih problema. Također je značajno utjecala na različite sektore, uključujući hotelsku industriju na grčkim otocima poput Lezbosa, Kosa, Chiosa i Sama. Gledajući demografsku sliku, postotak izbjeglica i migranata žena i djece varira ovisno o njihovoj nacionalnosti. Na primjer, među sirijskim, afganistanskim i iranskim stanovništvom, žene čine 17%, 12% i 15% ukupnog broja izbjeglica i imigranata, dok su djeca 32%, 28% i 28% među njima.³² Među građanima Pakistana i Bangladeša, žene čine samo 1% ukupnog broja, a djeca 4% i 10%, dok među građanima Eritreje, žene čine 62%, a djeca 11% ukupnog broja stanovništva.³³ S upravljačkog stajališta, rezultati istraživanja otkrivaju da je izbjeglička kriza imala duboko negativan utjecaj na hotelsku industriju na analiziranim grčkim otocima. Ne samo da su se pogoršali operativni statistički podaci uspješnosti smještajnih objekata, već je i slika tih objekata i otoka na kojima se nalaze također patila. Za razliku od putničkih agencija, koje se relativno lako mogu prilagoditi kriznim situacijama tako što će usmjeriti klijente na druge destinacije, hoteli su vezani za svoje lokacije. Grčki hotelijeri suočavali su se s izazovom suradnje s drugim predstavnicima turističke industrije, kao i s lokalnim i nacionalnim vlastima, kako bi obnovili pozitivnu sliku otoka. Međutim, njihovi naponi mogli bi biti uzaludni ako nastavi priljev izbjeglica. Menadžeri hotela suočavali su se s izazovom razlikovanja kratkoročnih posljedica, uglavnom vezanih uz utjecaj na operativne metrike uspješnosti njihovih poslovanja, i dugoročnih posljedica, koje su najvažnije. Rezultati istraživanja pokazuju da visoki broj ispitivanih hotelijera, otprilike 90% na otoku Lezbos i otoku Hios, vidi kao glavni razlog za niži postotak rezervacija i veći postotak otkazivanja u siječnju i veljači 2016. u usporedbi s onima u siječnju i veljači 2015., krizu izbjeglica i migranata na otocima.³⁴ Kao druge razloge za ovu situaciju, ali definitivno u manjem postotku, navode "zbog globalne ekonomske krize" s postotkom od 7,9% na otoku Lezbos i 8,95% na otoku Hios, "zbog kapitalnih ograničenja u Grčkoj" s postotkom od 1,98% na otoku Lezbos i 2,98% na otoku Hios te "još

³² Rouska, "Local impact of refugee and migrants crisis on greek tourism industry", www.researchgate.net (12.09.2023.)

³³ Ibidem

³⁴ Ibidem

je prerano, situacija će se poboljšati sljedećih mjeseci" s postotkom od 0,99% na otoku Lezbos i 1,49% na otoku Hios.³⁵ Dugoročne posljedice utječu ne samo na sliku otoka i zemlje u umovima potencijalnih, uglavnom stranih, već također utječu i na strategije turističkih operatora u pregovorima s hotelijerima. Posljedice su pogoršane kontinuiranim priljevom izbjeglica, čak i u manjem opsegu, i produljenim boravkom velikog broja izbjeglica na otocima. Ova situacija duboko utječe na same izbjeglice, lokalne stanovnike, poslovanja na otocima i kontinuirano medijsko praćenje izbjegličkog problema. Lokalne vlasti i poslovni subjekti na otocima igrali su ključnu ulogu u upravljanju izbjegličkom krizom. Međutim, postalo je jasno da se s trenutačnom situacijom ne može nositi bez razvoja adekvatnih akcija i podrške grčke države i nadležnih vlasti. Negativni utjecaj primijećen na ispitivanim otocima proširio se na ostatak zemlje, što je štetno utjecalo i na ekonomiju i turizam. Posebna pažnja se posvećuje obnovi pozitivne slike otoka i prije svega podršci neovisnim, obično obalnim objektima koji čine jezgru turističke ponude na otocima i ranjiviji su na vanjske prijetnje.

U konačnici, utjecaj izbjegličke krize na turizam varira ovisno o mnogim čimbenicima, uključujući geografsku lokaciju, lokalnu reakciju i globalni kontekst. Razumijevanje ovih složenih dinamika ključno je za planiranje budućih strategija za očuvanje i razvoj turističke industrije u uvjetima sličnim krizama.

2.4. Turizam u Republici Hrvatskoj

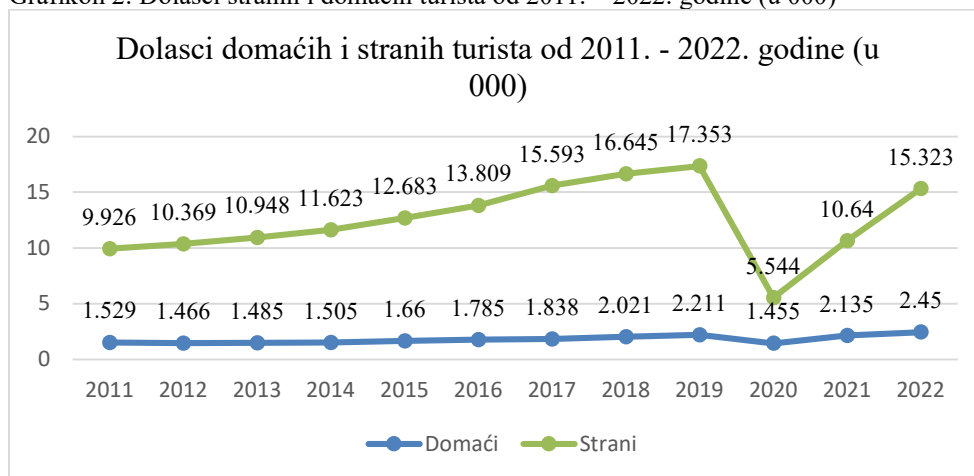
Turizam u Republici Hrvatskoj igra ključnu ulogu u gospodarstvu zemlje te je jedna od najvažnijih grana industrije. Hrvatska je poznata po svojoj obali duž Jadranskog mora, brojnim otocima, bogatoj kulturnoj baštini i prirodnoj ljepoti. Ključni aspekti turizma u Hrvatskoj su obala i otoci s više od 1,000 otoka, prekrasnih plaža, čistog mora i slikovitih uvala. To je glavna atrakcija za turiste koji žele uživati u suncu i moru. Također Hrvatska ima bogatu kulturnu povijest, s brojnim povijesnim gradovima, dvorcima, muzejima i arheološkim nalazištima. Gradovi poput Dubrovnika, Splita i Zagreba nude obilje kulturnih atrakcija. Može se pohvaliti mnogim nacionalnim parkovima, kao što su Plitvička jezera, Krka, Brijuni i mnogi drugi koji pružaju posjetiteljima priliku da istraže netaknutu prirodu.

³⁵ Rouska, "Local impact of refugee and migrants crisis on greek tourism industry", www.researchgate.net (12.09.2023.)

Za one koji traže avanturu, Hrvatska nudi aktivnosti poput planinarenja, biciklizma, ronjenja, jedrenja, raftinga i planinarenja. Hrvatska je poznata po ukusnoj hrani i vinima. Posjetitelji mogu kušati lokalne specijalitete kao što su pljeskavice, paštica, janjetina ispod peke i različita vina. Osim obale, destinacije poput Zagreba, Dubrovnika, Splita, Pule i Rovinja privlače turiste zbog svoje raznolike ponude. Hrvatska je popularna destinacija za nautički turizam, s mnogo marina i prilika za najam brodova. Sve je popularnija destinacija za kruzere koji posjećuju jadranske obale i otoke. Unatoč sezonskom karakteru turizma, Hrvatska se trudi razviti održive oblike turizma kako bi se produljila turistička sezona i smanjila negativna opterećenja na okolišu.

Na temelju podataka iz grafikona, mogu se primijetiti značajne promjene u broju dolazaka turista tijekom godina. Do 2019. godine se vidi kontinuirani rast broja dolazaka domaćih i stranih turista. Godina 2020. bila je izazovna za turizam diljem svijeta zbog pandemije, odnosno restrikcije putovanja, zatvaranje granica i smanjenje turističke aktivnosti doveli su do značajnog smanjenja broja dolazaka. Godina 2021. označava postupan oporavak turističkog sektora nakon početka pandemije. Broj dolazaka rastao je kako su se popuštale restrikcije i putnici ponovno počeli putovati. Godina 2022. označava daljnji oporavak turizma s povećanim brojem dolazaka i povratkom stranih turista. Ukupni broj dolazaka turista varirao je tijekom ovih godina, s padom u 2020. godini uslijed pandemije, a nakon toga postupnim oporavkom u 2021. i 2022. godini kako su se uvodile mjere olakšavanja i poboljšavao se osjećaj sigurnosti među putnicima. Oporavak je također potaknut rastom broja domaćih turista i povratkom stranih turista. Prema kontinuiranom rastu broja dolazaka tijekom godina, izuzev situaciju s pandemijom, može se zaključiti da migranstska kriza za sada nema značajan utjecaj na broj dolazaka domaćih i stranih turista u Plitvičkim jezerima.

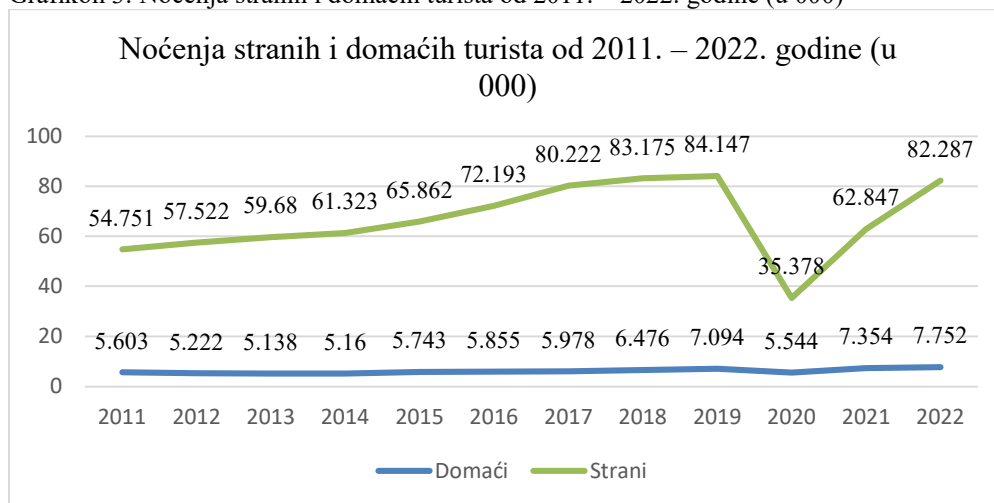
Grafikon 2: Dolasci stranih i domaćih turista od 2011. – 2022. godine (u 000)

Izvor: Turizam u brojkama, Ministarstvo RH

Slična situacija je i s brojem noćenja. Do 2019. godine kontinuirano raste broj noćenja domaćih i stranih turista. Godina 2020. i pandemija COVID-19 je učinila svoje što je dovelo do smanjenja turističke aktivnosti te u konačnici i do smanjenja broja noćenja. U 2021. godini dolazi do postupnog oporavka zahvaljujući popuštanju restrikcija, što se nastavilo i 2022. godine kada se broj noćenja značajno povećao kao što se može vidjeti na grafikonu. S obzirom na brojeve i grafikonski prikaz, dolazi se do zaključka da je broj noćenja turista u Plivičkim jezerima kontinuirao rastao do godine kada je nastupila pandemija, te se potom počeo opet povećavati što ukazuje da migrantska kriza nema utjecaj na promjene u brojevima noćenja u destinaciji Plitvička jezera.

Grafikon 3: Noćenja stranih i domaćih turista od 2011. – 2022. godine (u 000)

Izvor: Turizam u brojkama, Ministarstvo RH

Rastući broj turista uglavnom dolazi zbog bogate prirodne i kulturne baštine zemlje. Prirodne atrakcije uključuju prekrasno more, brojne otoke i poluotoke, netaknute prirodne plaže i šume koje prekrivaju veliki dio teritorija. Kulturnu baštinu predstavljaju mnoga mjesta koja su pod UNESCO-ovom zaštitom, kao što su stara jezgra Dubrovnika, katedrala u Šibeniku, Dioklecijanova palača u Splitu, Starogradsko polje, povijesne jezgre Trogira, Eufrazijeva bazilika u Poreču i druga. Treba napomenuti i osam nacionalnih parkova, kao i dvanaest parkova prirode, od kojih su najpoznatiji Plitvička jezera, te tisuće dvoraca i utvrda diljem Hrvatske. Najznačajniji turistički proizvod u Hrvatskoj je sunce i more, koji čini veliki udio u ukupnom turističkom prometu, oko 85% fizičkog volumena i 75-80% ukupnih prihoda.³⁶ Ova vrsta turizma ima stabilnu potražnju i konkurentnost na Mediteranu, što je glavni razlog za visoku tražnju za ovim proizvodom. Hrvatska je također jedna od najpoželjnijih destinacija za nautički turizam na svijetu zahvaljujući svojoj raznolikoj obali. Nautički turizam bilježi rast i produljenje sezone. Unatoč pozitivnim aspektima nautičkog turizma, Hrvatska se suočava s stagnacijom u razvoju novih ponuda, što je uglavnom posljedica lošeg investicijskog okruženja u zemlji. Poslovni turisti čine stabilan izvor potražnje u hotelima, ali nedostatak konferencijske infrastrukture i nekonkurentno upravljanje proizvodom sprečavaju puni potencijal ovog segmenta. Hrvatska se također istaknula u kulturnom turizmu kroz višegodišnje investicije, strategiju razvoja i organizaciju prepoznatljivih događanja. Međutim, daljnji razvoj otežava nedostatak komercijalizacije i upravljanja destinacijom na način da se kulturni proizvod integrira u ukupno iskustvo koje destinacija nudi. Prema istraživanju provedenom 2019. godine, glavni razlog posjeta Republici Hrvatskoj za većinu turista (njih 91%) je odmor. Drugih 9% turista dolazi iz različitih razloga, kao što su poslovni putovi (4%), posjete rodbini (2%), zdravstveni razlozi (1%), obrazovanje (1%) i vjerski razlozi (0,3%). Turisti koji posjećuju jadransku obalu Hrvatske uglavnom su motivirani morskim (80%) i prirodnim ljepotama (56%). Između 13% i 24% ispitanika posjećuje Jadran radi različitih aktivnosti kao što su posjet gradovima, turing, sport, rekreacija i kulturne umjetnosti.³⁷

³⁶ Strategija razvoj turizma Republike Hrvatske do 2030. Godine, Ministarstvo Turizma i Sporta, mint.gov.hr (18.08.2023.)

³⁷ Horak, Hendija, TOMAS: stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, Institut za turizam, www.iztzg.hr (20.08.2023.)

Kada je riječ o posjetima kontinentalnom dijelu Hrvatske, prirodne ljepote čine najvažniju motivaciju za posjet (32%), a zatim slijede turing, posjeti gradovima, sport, rekreacija, posao, kultura i umjetnost, s udjelima između 16% i 26%.

2.5. Krizni menadžment u turizmu

Izraz "krizni menadžment" prvi put se koristio tijekom Kubanske krize kada ga je američki predsjednik J.F. Kennedy upotrijebio kako bi opisao način suočavanja s ozbiljnom i izvanrednom situacijom. Ovaj izraz može imati dvije osnovne dimenzije: institucionalnu i funkcionalnu.

Institucionalna dimenzija odnosi se na skup ljudi ili tim koji je odgovoran za vođenje kriznog menadžmenta, dok funkcionalna dimenzija opisuje sam proces i zadatke koji se provode tijekom krize. Danas, krizni menadžment je sastavni dio svakog menadžerskog tima ili projekta i obuhvaća jasno definirane korake koji se provode kako bi tim bolje upravljao kriznom situacijom i minimizirao njezine negativne posljedice.

Spomenuti proces sastoji se od niza koraka:³⁸

- uspostava konteksta krize
- uspostava rizika
- analiza rizika
- procjena rizika
- nošenje s rizikom.

Prvi korak u procesu kriznog menadžmenta je identifikacija uzroka i vrste krize s kojom se suočava. U turizmu, ove krize mogu biti uzrokovane prirodnim katastrofama, društvenim sukobima, epidemijama ili tehničkim kvarovima. Važno je odrediti kontekst krize kako biste bolje razumjeli njezinu ozbiljnost. Na primjer, za turistički hotel veću prijetnju predstavlja požar ili trovanje hranom, dok za turističku destinaciju veću prijetnju predstavljaju teroristički napadi ili prirodne katastrofe. Nakon što se utvrdi kontekst, slijedi

³⁸ Đukić, "Krizni menadžment događanja u turizmu", Beograd, 2010. (25.08.2023.)

analiza rizika. Ovaj korak uključuje razumijevanje društvenog, političkog, zakonodavnog, psihološkog i regulativnog okruženja unutar destinacije. Osim toga, provodi se brza provjera okoline kako bi se otkrili potencijalni rizici, kao što su odnosi među zaposlenicima, društveni nemiri, različiti oblici napada ili tehnički problemi. Proučavanje povijesnih kriza i analiza studija također pomažu u boljem razumijevanju rizika. Tijekom ovog koraka također se identificiraju zahvaćene skupine i sektori koji će pružiti pomoć. Rizici se obično kategoriziraju u četiri kategorije: ekstremni rizici koji zahtijevaju trenutnu akciju, visoki rizici koji zahtijevaju pažnju višeg menadžmenta, srednji rizici koji se upravljaju na različitim razinama menadžmenta te niski rizici koji se rješavaju unutar svakodnevnih rutina. Nakon što se rizici analiziraju i kategoriziraju, slijedi njihovo razdvajanje na prihvatljive i neprihvatljive. Prihvatljivi rizici se rješavaju na sljedećem sastanku tima za upravljanje krizom, a neprihvatljivi zahtijevaju hitnu akciju nakon što se identificiraju. Posljednji korak u procesu je upravljanje rizikom. Za sve destinacije, idealno je spriječiti rizike da prerastu u krizu kako bi se izbjegla šteta prije nego što se kriza stvarno dogodi. Prevencija igra ključnu ulogu u sprječavanju krize. To uključuje poduzimanje mjera kako bi se spriječila pojava krize. Ako prevencija ne uspije, važno je imati plan za brzo reagiranje na krizu i informirati javnost o opasnostima koje kriza može donijeti. Upravljanje krizom podrazumijeva niz koraka i aktivnosti kako bi se odgovorilo na izvanrednu situaciju. Ključna komponenta je koordinacija s različitim dionicima, što uključuje državne agencije, vlasnike organizacija, menadžment, medije, zaposlenike i potrošače. Oporavak nakon krize ima za cilj vratiti društvo i organizacije u normalno stanje. Dobar komunikacijski plan igra ključnu ulogu u uspješnom kriznom upravljanju. Tim za krizni menadžment treba imati jednake informacije kako bi donosio brze i dobro informirane odluke. Odluke se zatim komuniciraju s višim menadžmentom i vlastima kako bi se osigurala koordinacija i pomoć.³⁹

Svi zaposlenici u organizaciji trebaju biti obaviješteni o planu kriznog menadžmenta i svojoj ulozi u njemu kako bi se postigla maksimalna učinkovitost. Također, važno je obavijestiti i klijente o krizi i planovima za upravljanje njome kako bi se smanjili potencijalni problemi u poslovanju. Komunikacija s širom javnošću također je važna kako bi se informirala, upozorila i odgovorila na pitanja vezana uz krizu. Krizni menadžment je dinamičan proces koji se neprestano mijenja, pa je potrebno redovito praćenje i revizija

³⁹ Bernstein, "Krizni menadžment", 96-99 (28.08.2023.)

planova kako bi se prilagodili novim rizicima i tehnološkim mogućnostima. Da bi krizni menadžment bio efikasan, ključno je dobro komunicirati. Krizno komuniciranje podrazumijeva uspostavljanje načina kako se informacije razmjenjuju između unutarnjih (internih) i vanjskih (eksternih) dionika tijekom kriznih situacija.

Iako krizne situacije nisu nešto što se događa svakodnevno, organizacije i destinacije mogu unaprijed planirati kako će se nositi s njima. To uključuje uspostavljanje odnosa s unutarnjom i vanjskom publikom, identifikaciju potencijalnih kriznih situacija i izradu planova za suočavanje s različitim vrstama kriza koje se mogu pojaviti. Kada se kriza pojavi, prvi korak u kriznom komuniciranju je određivanje ciljane publike, odnosno stvaranje popisa ljudi ili organizacija koji trebaju primiti informacije tijekom krize, bez obzira radi li se o publici unutar ili izvan organizacije. Nakon što se odredi publika, slijedi izrada poruka za slanje toj publici. To uključuje odabir ključnih informacija koje treba prenijeti i stvaranje poruka koje su utemeljene na tim informacijama. Za svaku poruku odabiru se najprikladniji mediji putem kojih će se informacije prenijeti. Krizni komunikatori razmatraju različite medije kao što su press konferencije, društvene mreže, web stranice, časopisi, e-pošta, intervjui itd. Odabir medija ovisi o različitim čimbenicima, uključujući vrstu publike, vrstu krize, povijest organizacije u rješavanju kriznih situacija, odnos s publikom prije krize i sam sadržaj poruke koja se prenosi. Nakon što se poruke pošalju, posao kriznih komunikatora nije gotov. Važno je pratiti povratne informacije i reakcije kako bi se moglo prilagoditi daljnje komuniciranje i postupanje tijekom krize.⁴⁰ Nakon što kriza završi, provodi se analiza svega što je učinjeno tijekom krize. To uključuje prepoznavanje koraka koji su bili loše izvedeni, davanje prijedloga za bolje postupanje u budućnosti i dokumentiranje provedbe plana kao referenca za slične situacije koje se mogu dogoditi u budućnosti. Ako se dobro pripremimo i redovito obučavamo svoje zaposlenike, možemo ubrzati rješavanje problema prije nego što se on pretvori u ozbiljnu krizu, ili čak spriječiti nastanak problema u potpunosti.⁴¹

⁴⁰ Buhalis, i Costa, "Tourism Management Dynamics", 30-32 (28.08.2023.)

⁴¹ Sučević, "Krizni menadžment", 45-46 (28.08.2023.)

3. Turistička destinacija Plitvička jezera

Nacionalni park Plitvička jezera je najstariji, najveći i najposjećeniji nacionalni park u Hrvatskoj. Postao je nacionalnim parkom 8. travnja 1949. godine zahvaljujući naporima dr. Pevaleka, a kasnije je, zbog svoje izvanredne prirodne ljepote, uvršten na UNESCO-ov Popis svjetske prirodne baštine 30 godina kasnije. Kad razmatramo prostor Plitvičkih jezera s administrativnog stajališta, obuhvaća općinu Plitvička jezera sa svojim preciznim granicama. Međutim, kad razmišljamo o Plitvičkim jezerima kao turističkoj destinaciji, taj prostor se proteže kroz dvije županije, što lokalni stanovnici često nazivaju "Plitvice su Lika i Kordun". Administrativno, taj prostor ima površinu od 539,08 km² i obuhvaća 43 naselja, pri čemu se neka veća naselja izdvajaju po veličini, kao što su Korenica, Bjelopolje, Jezerce, Vaganac, Ličko Petrovo Selo, Mukinje i Smoljanac. No, kao turistička destinacija, područje Plitvičkih jezera znatno je veće, proteže se od sjedišta Općine Plitvička jezera u gradu Korenici, koji se nalazi u Ličko-senjskoj županiji, sve do Općine Rakovica u istoimenom naselju, smještenom u Karlovačkoj županiji.

3.1. Definiranje pojma turističke destinacije

Turistička destinacija nije ograničena čvrstim granicama, već se temelji na ukupnoj ponudi destinacije koja se predstavlja kao cjeloviti turistički proizvod na turističkom tržištu. Postoji nekoliko različitih definicija turističke destinacije, predloženih od strane različitih autora. Unatoč raznolikosti tih definicija, sve imaju zajedničku karakteristiku: sinergiju svih sadržaja i aktivnosti na određenom području koja čini jedinstvenu ponudu koja čini destinaciju prepoznatljivom.

Ova prostorna jedinica omogućava turistima da konzumiraju različite sadržaje i aktivnosti, dok istovremeno pruža lokalnom stanovništvu odgovarajuće prihode. Prema definiciji Svjetske turističke organizacije (UNWTO) iz 2002. godine, lokalna turistička destinacija obuhvaća prostor koji uključuje turističke proizvode kao što su usluge, atrakcije

i turistički resursi, te na kojem turisti borave najmanje jednu noć. Destinacije često uključuju različite dionike u turizmu i mogu se stvarati i povezivati kako bi se stvorila veća i privlačnija destinacija za posjetitelje.

3.2. Tipologija destinacija

Turistička destinacija predstavlja ključni dio turističkog sustava i ima svoj jedinstveni karakter koji proizlazi iz njenog geografskog položaja, kulture i povijesti. Za stvaranje uspješnog turističkog proizvoda, potrebno je pažljivo analizirati turističku destinaciju iz različitih perspektiva.

Destinacije se mogu podijeliti na primarne i sekundarne destinacije prema snazi svojih atrakcija. Primarne destinacije imaju izuzetno privlačne atrakcije koje su prepoznate na globalnoj razini i često su glavni razlog putovanja turista. Turisti planiraju dulji boravak na takvim destinacijama. Nasuprot tome, sekundarne destinacije imaju atrakcije manje privlačne za turiste i često ih posjećuju tijekom putovanja prema primarnim destinacijama. Obično su to kraći izleti u koje turisti svraćaju usput.

3.3. Prirodne atrakcije

Najvažnija prirodna značajka Nacionalnog parka Plitvička jezera su njegova 16 fascinantnih jezera koja su podijeljena na Gornja i Donja jezera. Gornja jezera obuhvaćaju Prošćansko jezero, Ciginovac, Okrugljak, Veliko jezero, Malo jezero, Vir, Batinovac, Galovac, Veliki Burget, Milino jezero, Gradinsko jezero i jezero Kozjak. Donja jezera uključuju Novakovića Brod, Milinovac, Gavanovac, Kaluđerovac te najveći slap u Hrvatskoj, Veliki slap, visok 78 metara. Osim jezera, park i njegova okolica obiluju šumama, slapovima, izvorima i spiljama. Posebno izdvajamo prašumu Čorkova uvala, koja je sačuvana u svojoj iskonskoj prirodnoj

ljepoti i proglašena posebnim rezervatom šumske vegetacije 1965. godine. Bogatstvo flore i faune u parku je izvanredno, s više od 1,200 biljnih vrsta, uključujući 75 endemičnih vrsta i 55 različitih vrsta orhideja. Park je također domaćin 322 vrste leptira, 160 vrsta ptica i 21 vrste šišmiša.⁴² Među većim životinjama koje nastanjuju ovo područje ističu se smeđi medvjedi, risovi, vukovi te jelenske i srne.

U Općini Rakovica, nedaleko od Plitvičkih jezera, nalaze se Baraćeve spilje. Nastale su dugotrajnim procesom oblikovanja vodom tijekom milijuna godina. Ime su dobile od mađarske riječi "barát," što znači "prijateljski." Tijekom vremena Austro-Ugarske monarhije, na tom području bila je stacionirana mađarska vojska koja je održavala prijateljske odnose s lokalnim stanovništvom. Zbog tog povijesnog konteksta, spilje su dobile naziv "Prijateljske spilje," odnosno Baraćeve spilje. Cijelo područje spilja sadrži ugrožene i strogo zaštićene vrste. Istraživanja su otkrila iznimnu raznolikost spiljske faune, s više od 30 identificiranih vrsta. Osim toga, Baraćeve spilje predstavljaju bogato arheološko i paleontološko nalazište. Unutar njih su pronađene kosti mnogih životinja iz doba pleistocena, kao što su špiljski medvjed, leopard, vuk, hijena, jelen, nosorog, divlja svinja i druge manje životinje. Analizama ovih nalaza utvrđeno je da su kosti stare i do 50 000 godina, što ih svrstava u pleistocensko razdoblje ili ledeno doba. Otkriće mnogih kostiju tih vrsta životinja može se pripisati činjenici da su se medvjedi hibernirali unutar spilja, kao što to čine i danas. Ostale životinje su koristile spilje kao sklonište za lov i jedenje svojeg plijena, što objašnjava prisutnost njihovih ostataka u Baraćevim spiljama.

3.4. Kulturno – povijesne manifestacije

Nacionalni park Plitvička jezera bogat je arheološkim lokalitetima, većinom prapovijesnim i srednjovjekovnim kulama. Na granici između donjih i gornjih jezera smjestila se gradina Krčingrad, koja je iznimno zanimljiv, iako nedovoljno istražen lokalitet. Pretpostavlja se da je kula nekada bila dio starog grada i da je originalno imala najmanje tri kata. S druge strane

⁴² Istražite park, Nacionalni park Plitvička jezera, np-plitvicka-jezera.hr (29.07.2023.)

Plitvičkih jezera, u mjestu Rakovica, nalazi se Stari grad Drežnik, utvrda koja se spominje u povijesnim izvorima još u 12. stoljeću. Danas, s obnovljene kule Stari grad Drežnik nudi predivan pogled na kanjon rijeke Korane i okolni krajolik.⁴³ Unutar Nacionalnog parka Plitvička jezera nalaze se nekoliko vrijednih objekata moderne arhitekture. Jedan od njih je Restoran Kozjak, izgrađen 1949. godine, iste godine kada su Plitvice proglašene nacionalnim parkom. Drugi značajan objekt je Hotel Plitvice, izgrađen 1958. godine, što ga čini prvim hotelom najviše kategorije izgrađenim u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata. Također je značajna Vila Izvor, poznata i kao Objekt 99, izgrađena 1953. godine kao rezidencijalni objekt. Vila Izvor, naručena od strane Josipa Broza Tita, smještena je duboko u šumi kako bi pružila sigurno sklonište. Izgradili su je zatvorenici koristeći ogromne količine sivog kamena. Osim što je bila skrivena u šumi, zatvorenici su izgradili i tunel duljine 80 metara koji je služio kao nužni izlaz iz rezidencije. Na ulazu u nacionalni park, posjetitelji mogu vidjeti spomenik Josipu Joviću. Spomenik Josipu Joviću, odnosno prvoj hrvatskoj žrtvi u Domovinskom ratu. Tragično je izgubio život 31. ožujka 1991. godine, imajući samo 22 godine, u incidentu koji se naziva "Krvavi Uskrs".

Plitvička jezera se ne ističu samo svojom prirodnom ljepotom, već i nematerijalnom kulturnom baštinom koja obogaćuje njihovu vrijednost. Na ovom području nalaze se dva posebno zaštićena lokaliteta nematerijalne kulturne baštine, a to su tradicionalna priprema ličkog sira škripavca i Ličko prelo. Također, jedan značajan fenomen na ovom području je glazbeni izričaj poznat kao ojkanje, što je najstarija vrsta pjevanja u Hrvatskoj. Ojkanje je široko rasprostranjeno u Lici i Dalmaciji te se čak nalazi na UNESCO-ovom popisu ugrožene nematerijalne kulturne baštine. Plitvička jezera obiluju i zanimljivim bajkama i legendama koje čine dio njihove posebne priče. Jedna od najpoznatijih legendi je priča o Crnoj kraljici, koju je zabilježio hrvatski povjesničar prof. Vjekoslav Klaić prema usmenoj predaji. Prema ovoj legendi, u prošlosti je zemlja patila od velike suše, i svi su čeznuli za kapljicom vode što priča o nastanku današnjih Plitvičkih jezera.

⁴³ Plitvičke doline, plitvickedoline.hr (28.07.2023.)

3.5. Sportske i adrenalinske aktivnosti

Na području Plitvičkih jezera, posebno se ističu sportski događaji u kojima su popularne biciklističke i trkačke utrke. Najstariji i najpoznatiji među njima je "Plitvički maraton", koji se održava već od 1981. godine i svake godine privlači sve više natjecatelja. Osim toga, postoji i posebna kategorija nazvana "obiteljski maraton", koja potiče obitelji na sudjelovanje u sportu. Idući u nizu sportskih događaja je poznata kao "Adra Bike" utrka koja se održava sredinom lipnja i predstavlja dvodnevni biciklistički festival. Zbog karakteristične klime Like, koja uključuje blaga ljeta i hladne, duge zime, snijeg se koristi kako bi se promovirale zimske aktivnosti u blizini nacionalnog parka. U toj regiji, postoji skijalište i sanjkalište Mukinje, koje je posebno prikladno za početnike i djecu. Na donjem dijelu skijališta nalazi se Bistro "Vučnica" gdje se rekreativci mogu odmoriti i osvježiti. Moguće je jahati konje na nekoliko lokacija u blizini nacionalnog parka Plitvička jezera. Te destinacije uključuju Ranch Jelov Klanac, Ranch Equus Igni te Ranch Terra. U okolini Plitvica možete organizirati Quad avanture koje uključuju vožnju quadovima kroz šume, preko livada ili off-road puteva. U blizini Nacionalnog parka Plitvička jezera također se nalaze dva adrenalinska parka: Adrenalinski park Ogi i Adrenalinski park Plitvice. Osim vožnje quadova, nude i druge uzbuđujuće aktivnosti kao što su zip-line, velika ljuljačka i zorbing, roping poligon, paintball, streličarstvo, bacanje Tomahawk sjekire, gađanje profesionalnom zračnom puškom s optikom, natjecanje u gađanju meta pomoću profesionalnih airsoft puški i karting.

3.6. Ugostiteljski objekti

U području Plitvičkih jezera, koje se proteže preko dvije županije i nekoliko naselja, ima mnogo ugostiteljskih objekata. Unutar samih granica Nacionalnog parka Plitvička jezera nalaze se restorani poput Ličke kuće, Poljana, Plitvice i Jezero. Također, u neposrednoj blizini parka možete pronaći niz drugih restorana kao što su Kozjak, Plitvice, Gurman, Degenija, Sedra, Plitvička Vrela, 16 lakes, Plitvice Holiday Resort Restaurant, Plitvički

Dvori, Plitvice Art Farm, Korana i Marko. U smjeru od Plitvica prema Zadru, redom su restorani Plješivica, Borje, Macola i kineski restoran Kunlun. Također, postoje različiti caffè barovi kako unutar samog parka, uključujući Flora i Rapajinku, tako i izvan njega, kao što su Royal, MK, Stari grad, Hodak, Rendulić i Imperia. U području parka, bistroi poput Hladovine, Kupališta, Kozjačke drage, Labudovca i Slapa nude brzu hranu i osvježenja. Izvan granica parka, dostupni su bistroi poput Vučnice, Old Shatterhanda i Vile Velebita. Također, u Rakovici se nalazi Street food BBQ kao još jedan izbor za hranu.

Tablica 1: Ugostiteljski objekti na Plitvičkim jezerima

<i>Ugostiteljski objekt</i>	<i>Naziv</i>
<i>Restorani</i>	Kozjak, Plitvice, Gurman, Degenija, Sedra, Plitvička Vrela, 16 Lakes, Plitvice Holiday Resort Restaurant, Plitvički Dvori, Plitvice Art Farm, Korana, Marko, Plješivica, Borje, Macola, Kunlun
<i>Caffe barovi</i>	Flora, Rapajinka, Royal, MK, Rendulić, Hodak, Stari grad, Imperia
<i>Bistroi</i>	Hladovina, Kupalište, Kozjačka draga, Labudovac, Slap, Vučnica, Old Shatterhand, Vila Velebita
<i>Fast food</i>	Street food BBQ

Izvor: Izrada autora

Gastronomska ponuda u području Plitvičkih jezera temelji se uglavnom na tradicionalnoj ličkoj kuhinji. Ovdje je lokalna hrana često kalorična i teška, što odražava potrebu stanovnika za dovoljno energije kako bi se nosili s izazovima oštrog klimatskog okruženja.

3.7. Smještajni objekti

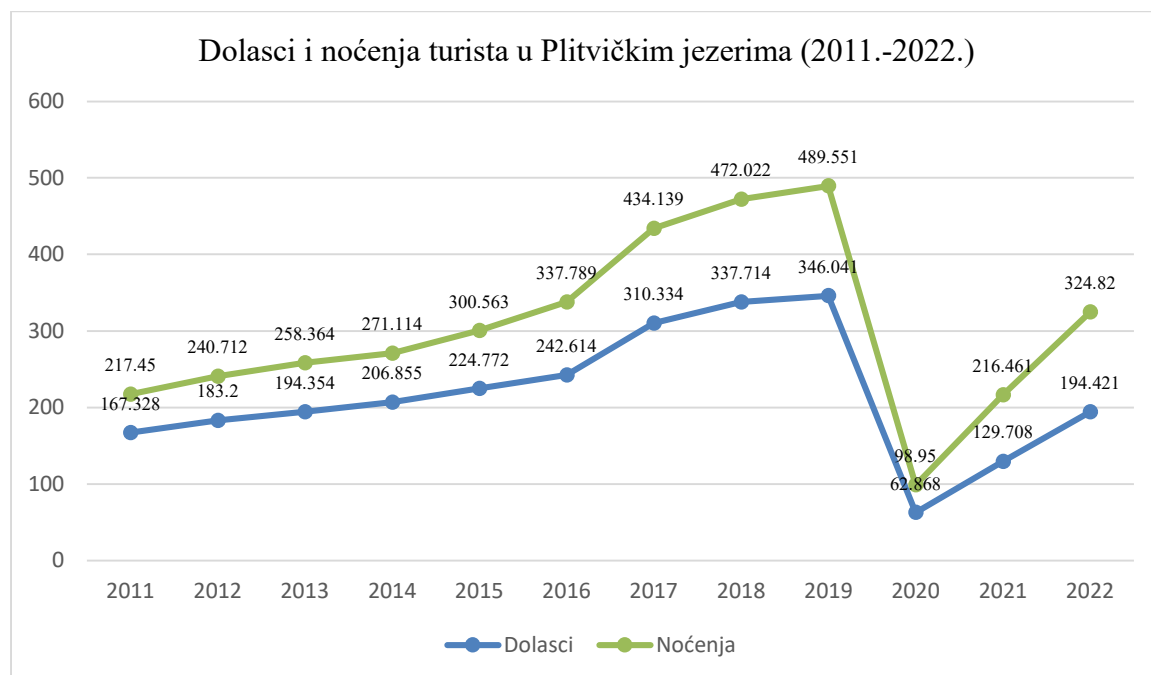
Na Plitvičkim jezerima, turističkoj destinaciji u blizini Like i Korduna, postoji nekoliko smještajnih opcija. Unutar samih granica nacionalnog parka nalaze se tri hotela - Belevue, Jezero i Plitvice. Osim toga, park posjeduje i hotel Grabovac koji se nalazi u naselju Grabovac, te kampove Korana u Čatrnji i Borje u Korenici. U okolici Plitvica postoje i drugi

hoteli kao što su Degenija, 16 Lakes Hotel, Lyra Hotel Plitvice, Macola i Palcich. Hotel Jezero i Plitvice su prestižni hoteli s 3 zvjezdice koji se nalazi unutar nacionalnog parka Plitvička jezera. Hotel Bellevue je garni hotel, što znači da nudi samo uslugu noćenja s doručkom. Ima 3 zvjezdice, iako se i ovdje primjećuju propusti u ulaganjima što je rezultiralo smanjenom kategorizacijom. Hotel Degenija se može pohvaliti s 4 zvjezdice zbog poboljšanja svojih usluga. Hotel Grabovac pruža besplatnu uslugu prijevoza do nacionalnog parka jednom dnevno u jutarnjim satima i povratni prijevoz iz parka u popodnevnim satima. Privatni smještaj predstavlja izuzetno brzo rastući oblik smještaja u Plitvičkim jezerima. Broj soba, apartmana i studijskih apartmana u kućanstvima gotovo je nemoguće precizno utvrditi jer se kontinuirano otvaraju novi smještajni kapaciteti. Primjetno je da je sve manje ljudi koji se bave poljoprivredom, što predstavlja izazov jer će u budućnosti sve manje kućanstava proizvoditi tradicionalne ličke specijalitete poput sira base, ličke janjetine i slično. Na području Plitvičkih jezera možete pronaći nekoliko kampova smještenih unutar kruga od 20 km od samog nacionalnog parka. Kamp Plitvice Holiday Resort nudi raznolik izbor smještaja za svoje goste, odnosno sobe, jedan luksuzni apartman, mobilne kućice, indijanske šatore, kućice uz jezero i kućice u krošnjama drveća. Također ima 99 kamp parcela i 21 kamp mjesto. Sve parcele imaju električne priključke, a neke od njih imaju i priključak za vodu i odvod.⁴⁴ Za goste koji traže jedinstveno iskustvo, dostupni su indijanski šatori koji čine svojevrsno indijansko selo. Kamp Korana se smjestio uz kanjon rijeke Koran te ukupno može primiti oko 2,500 kampista. Budući da je kamp u vlasništvu Nacionalnog parka Plitvička jezera, gostima je svakog jutra dostupna besplatna usluga prijevoza do parka, s povratkom u kamp u popodnevnim satima. Camping Plitvice je luksuzni kamp smješten u naselju Smoljanac, tik uz Nacionalni park Plitvička jezera. Otvoren je 14. kolovoza 2019. godine i predstavlja jedan od rijetkih kampova s pet zvjezdica u Hrvatskoj. Također, ovaj kamp je najmlađi i najluksuzniji među smještajem u blizini Plitvičkih jezera. Kamp se prostire na površini od 16,000 četvornih metara i nudi različite vrste smještaja, uključujući mobilnih kućica s terasama, parcele za kampiranje s priključcima za vodu i struju te kamp mjesta. U sklopu kampa gostima su na raspolaganju brojni sadržaji, kao što su dječji bazen, veliki bazen za odrasle, igralište i igraonica za djecu, sportski tereni (crossfit, košarka, odbojka, nogomet, badminton), te amfiteatar za kulturne događaje kao što su ples, glazba i

⁴⁴ Plitvice Holiday Resort, www.plitvice.com (30.07.2023.)

filmovi.⁴⁵ Kako se može uvidjeti iz napisanog, smještajni objekti su opremljeni svim potrebnim stvarima kako bi gosti mogli uživati na odmoru, što prikazuje i graf ispod na kojem se vidi kontinuirani porast broja noćenja i dolazaka.

Grafikon 4: Dolasci i noćenja turista 2011. – 2022. godine u Plitvičkim jezerima

Izvor: Discoverplitvice.com, www.discoverplitvice.com (11.09.2023.)

Grafikon prikazuje statistiku dolazaka i noćenja turista u Plitvičkim jezerima tijekom razdoblja od 2011. do 2022. godine. Broj dolazaka i noćenja rastao je kontinuirano od 2011. do 2019. godine. Zahvaljujući pandemiji 2020. godine se dogodio nagli pad broja dolazaka i noćenja turista. Sljedeća godina pokazuje značajan oporavak, s povećanjem broja dolazaka i noćenja u odnosu na 2020. godinu. Naredne godine pokazuju daljnji rast, pri čemu broj dolazaka i noćenja i dalje ne nadmašuje razinu iz 2019. godine. Zasluga je zaključak da izbjeglička kriza nema utjecaj na broj dolazaka i noćenja stranih i domaćih turista u Plitvičkim jezerima, no također treba uzeti u obzir da bi podaci od ove godine mogli biti drugačiji s obzirom da je izbjeglička kriza tek ove godine dobila više medijske pažnje nego prethodnih godina što utječe na donošenju odluke pri razmatranju koju destinaciju odabrati za sljedeće puovanje.

⁴⁵ Camping Plitvice, campingplitvice.hr (30.07.2023.)

4. Primarno empirijsko istraživanje

U prethodnim dijelovima teksta naglašena je važnost turističke industrije za gospodarstvo Republike Hrvatske i razmotren je potencijalni utjecaj izbjegličke krize na turizam u različitim dijelovima zemlje, bilo da se radi o gradovima, općinama, županijama ili državi. Također, istaknuto je da izbjeglička kriza nije izravno utjecala na turizam na nacionalnoj razini, ali je njezin utjecaj na područjima koja su bila tranzitne rute za izbjeglice prema njihovim odredištima ostao nedovoljno istražen. Konkretno, istraživanje se fokusira na južnobalkansku rutu koja ulazi u Hrvatsku kroz Ličko-senjsku županiju i dolazi u kontakt s najvećim nacionalnim parkom u zemlji, Nacionalnim parkom Plitvička jezera.

4.1. Metodologija istraživanja

Temeljem postojećih znanstveno istraživačkih radova, kao i korištenjem metoda poput induktivne i deduktivne metode, sinteze i analize, deskriptivne i statističke metode, formirala se teorijska podloga istraživanja koja je ključna za identifikaciju utjecaja izbjegličke krize na različite dijelove društva. Induktivna metoda podrazumijeva stvaranje zaključaka od promatranja posebnog prema općem, odnosno promatranjem pojedinih pojava ili osobina te formiranjem općih sudova, zaključaka ili pravila i načela. Deduktivna metoda obuhvaća zaključivanje od općeg prema posebnom i pojedinačnom, točnije spoznavanjem posebnog i pojedinačnog na temelju znanja o općim svojstvima pojedine vrste, klase, roda, pojave i slično. Metodom sinteze jednostavne misli se spajaju u sve složenije i složenije, povezujući elemente, procese, pojave u jedinstvenu cjelinu čiji su dijelovi povezani. Metoda analize s druge strane predstavlja raščlambu složenih misaonih tvorevina na njihove jednostavnije sastavne elemente. Metodom deskripcije ocrtavaju se ili opisuju činjenice, procesi kao i predmeti u prirodi i društvu te utvrđuju njihovi odnos i veza. Naposljetku statistička metoda spada u metodu kvantitativnog karaktera, potrebnu u istraživanju tendencija, pravilnosti i

zakonitosti pojava.⁴⁶ Opisane metode iskorištene su prilikom formiranja teorijske podloge potrebne za provođenje primarnog istraživanja, ali i formiranja konačnog zaključka o utjecajima izbjegličke krize na turizam.

4.2. Područje i razlog istraživanja

Ovo istraživanje fokusira se na temu "Utjecaj izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera", istražujući kako je migrantska kriza koja je zahvatila Europu između 2015. i 2016. godine utjecala na posjećenost i turizam u Nacionalnom parku Plitvička jezera, jednom od najpoznatijih prirodnih bisera Hrvatske. Ovo područje istraživanja ima značajne implikacije za razumijevanje dinamike turizma u kontekstu izvanrednih događaja poput izbjegličkih kriza.

Razlog istraživanja leži u potrebi za boljim razumijevanjem kako globalni događaji, poput izbjegličke krize, mogu utjecati na turizam u specifičnim turističkim destinacijama. Nacionalni park Plitvička jezera, koji privlači brojne posjetitelje svojom izvanrednom prirodnom ljepotom, predstavlja izazovno okruženje za ovakvo istraživanje jer se nalazi na putu migracijske rute.

Osim toga, istraživanje se bavi pitanjima održivosti turizma u kontekstu kriznih situacija i potrebom za adekvatnim upravljanjem turističkim destinacijama u izvanrednim uvjetima. Razumijevanje kako su takvi događaji utjecali na turizam Plitvičkih jezera može pružiti korisne uvide u planiranje i upravljanje turističkim destinacijama u budućnosti, s obzirom na nepredviđene izazove i krize koji se mogu pojaviti.

Kroz analizu utjecaja izbjegličke krize na posjećenost i dinamiku turizma u Nacionalnom parku Plitvička jezera, ovo istraživanje ima za cilj doprinijeti boljem razumijevanju kompleksnih interakcija između turizma, okoline i društvenih događaja, čime se omogućava donositeljima odluka i turističkim stručnjacima da bolje planiraju i upravljaju destinacijom u izazovnim vremenima.

⁴⁶ Zelenika, "Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela", 326-335. (27.08.2023.)

4.3. Analiza istraživanja

Istraživanje utjecaja izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera provedeno je kako bi se razumjelo kako izvanredni događaji, poput migrantske krize, mogu utjecati na turističke destinacije koje se nalaze u blizini migracijskih ruta. Rezultati istraživanja pružaju dublje uvide u dinamiku posjećenosti Nacionalnog parka Plitvička jezera tijekom razdoblja izbjegličke krize.

Jedan od ključnih nalaza istraživanja bio je da izbjeglička kriza nije imala izravan negativan utjecaj na posjećenost Plitvičkih jezera. Ova destinacija ostala je privlačna turistima tijekom i nakon krize, unatoč tome što se nalazi na migracijskoj ruti. To ukazuje na stabilnost i otpornost turizma u ovom nacionalnom parku.

Također je otkriveno da su veći izazovi povezani s upravljanjem turističkim strujama tijekom izbjegličke krize bili logističke prirode, a ne smanjenje broja posjetitelja. Nacionalni park Plitvička jezera i dalje su privlačili turiste, ali je upravljanje pristupom parku i sigurnošću bilo izazovnije u kontekstu migracija. To sugerira važnost prilagodbe strategija upravljanja turističkim destinacijama u izvanrednim okolnostima.

Dodatno, istraživanje je pokazalo da komunikacija i suradnja između relevantnih dionika, uključujući upravljače parka, lokalne vlasti i organizacije za pomoć izbjeglicama, igraju ključnu ulogu u očuvanju stabilnosti turizma. Brza reakcija i koordinacija bili su ključni faktori u održavanju sigurnosti i privlačnosti turističke destinacije.

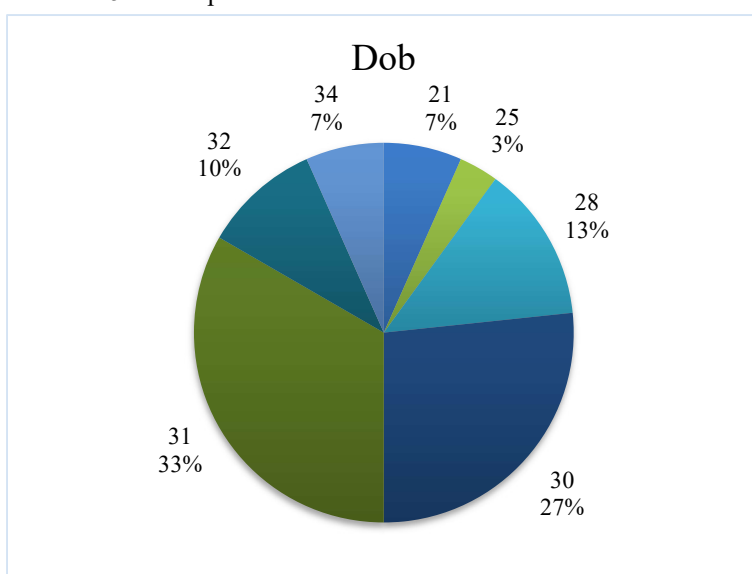
Konačno, istraživanje je naglasilo važnost pravilnog planiranja i upravljanja turizmom u destinacijama koje se nalaze u blizini potencijalno nestabilnih područja. Dok izbjegličke krize nisu uvijek predvidive, priprema i prilagodba strategija upravljanja mogu pomoći destinacijama da ostanu privlačne i sigurne za turiste, čak i u izazovnim vremenima.

U cjelini, ovo istraživanje pruža vrijedne informacije za donositelje odluka, upravljače turističkih destinacija i stručnjake u turizmu kako bi bolje razumjeli dinamiku turizma u kontekstu izvanrednih događaja te kako bi unaprijedili strategije upravljanja destinacijama u budućnosti.

4.4. Rezultati istraživanja

Osnovna metodologija istraživanja uključivala je provođenje anketnih pitanj s različitim sudionicima. Točnije, provedene su ankete s deset posjetitelja Nacionalnog parka Plitvička jezera, deset s članovima lokalne zajednice (pri čemu pet osoba nije bilo povezano s turizmom), te je također provedena anketa sa deset zaposlenika Nacionalnog parka Plitvička jezera.

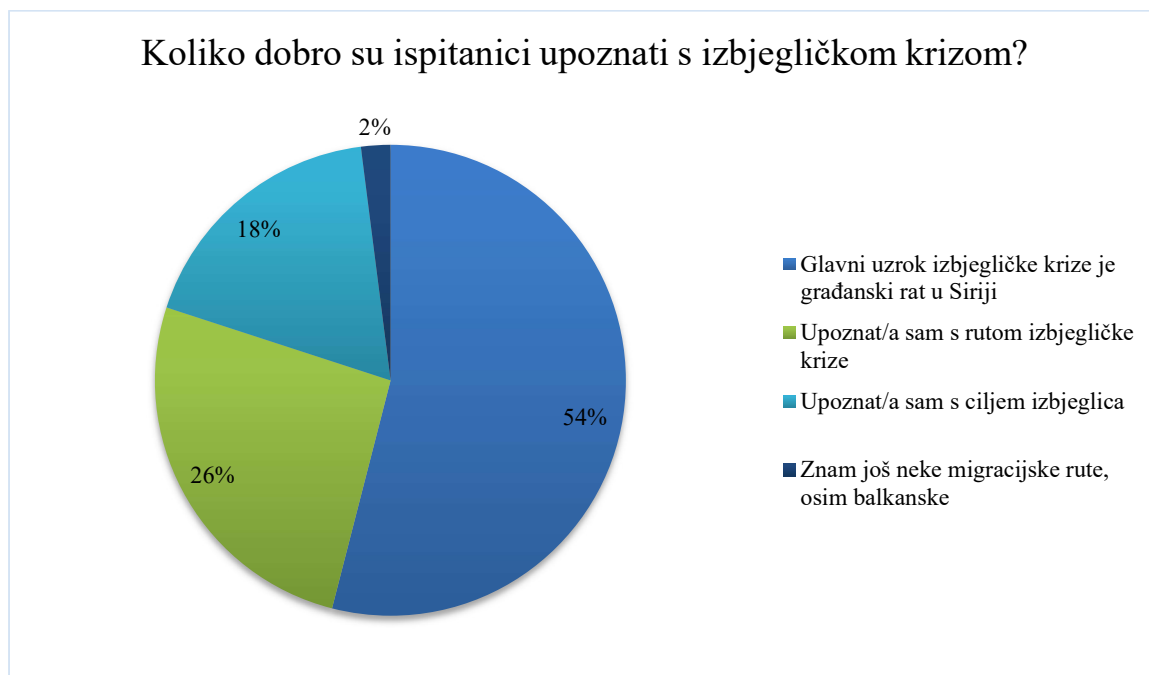
Grafikon 5: Dob ispitanika

Izvor: izrada autora

Svi sudionici u istraživanju su bili odrasli, najveći postotak ispitanika ima 30., 31. i 32. godine, čak 70%. Ispitivanje je provedeno u kolovozu 2023. godine kako bi se saznalo što sudionici znaju, što misle i koje stavove imaju o utjecaju izbjegličke rute na područje koje je bilo pogođeno tom rutom, na turizam i Nacionalni park Plitvička jezera.

Grafikon 6: Informiranost ispitanika izbjegličkom krizom

Izvor: izrada autora

Izbjeglička kriza je globalni događaj, stoga nije iznenađujuće što su svi sudionici istraživanja imali određenu dozu razumijevanja o tome, odnosno svi su bili upoznati s temom izbjegličke krize. Većina ispitanika je svjesna da je glavni uzrok izbjegličke krize bio građanski rat u Siriji, no nisu baš upoznati s južnom balkanskom rutom kretanja izbjeglica, nekolicina je znala sve detalje o početku te rute i njenim ciljevima, kao što su Njemačka, Austrija i Italija. Nitko od ispitanika nije mogao navesti druge migracijske rute, osim jednog lokalnog stanovnika koji je ujedno i policajac. Prilično dobro je informiran o svim aspektima krize. Loše poznavanje važnih detalja o izbjegličkoj krizi sugerira potrebu za boljom medijskom pokrivenosti ovih događanja.

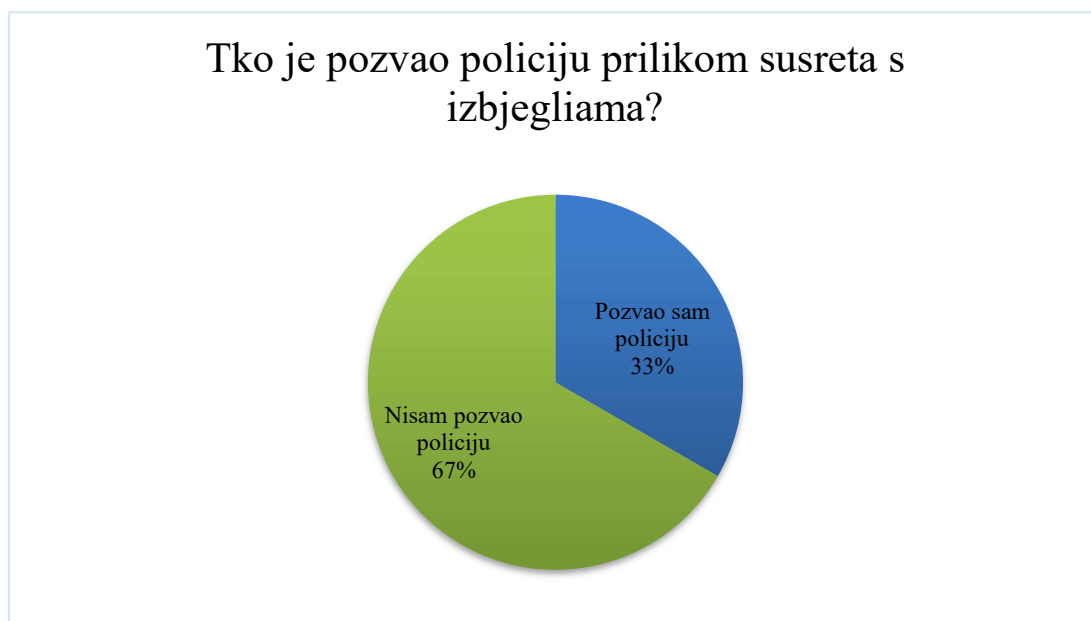
Grafikon 7: Osjećaj ispitanika pri susretu s izbjeglicama

Izvor: izrada autora

Svi ispitanici su imali susrete s barem jednom osobom koja je bila izbjeglica tijekom kojih su osjećali nelagodu, a neki su napomenuli da su se možda osjećali malo sigurnijima jer su bili u društvu lokalnog stanovništva, sveukupno 3 ispitanika.

Grafikon 8: Kontaktiranje policije prilikom susreta s izbjeglicama

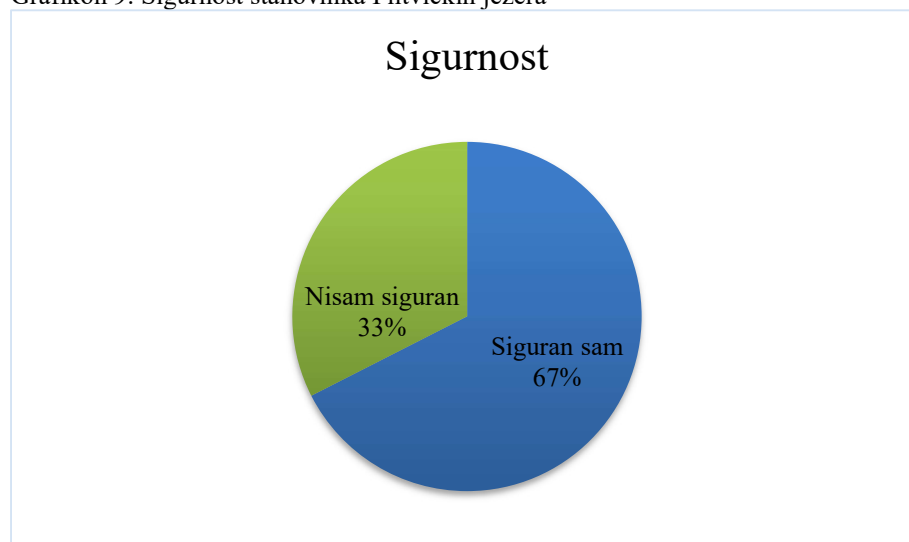

Izvor: izrada autora

Zanimljivo je da jako velik broj ispitanika prilikom susreta s izbjeglicama nije pozvao policiju. Jedine prijave o prisustvu izbjeglica dolaze od zaposlenika Nacionalnog parka. Oni djeluju u skladu s zakonom, zaustavljaju izbjeglice, prijavljuju ih policiji i zadržavaju ih do dolaska policije ili, u slučaju otpora, obavještavaju policiju o smjeru kretanja izbjeglica. Govoreći u brojkama, 10 ispitanika koji su djelatnici nacionalnog parka i samo 2 lokalna stanovnika su pozvali policiju prilikom susreta s izbjeglicama. Također, 10 djelatnika zove policiju isključivo kada su na poslu. Posjetitelji su rekli da većinom nisu sigurni da je osoba izbjeglica jer može biti i samo turist.

Većina ispitanika je imala iskustvo neugodnih ili opasnih situacija povezanih s izbjeglicama, dok su neki koji nisu osobno doživjeli takve situacije poznavali ljude u svojoj blizini koji jesu. Najčešće su radi o provalama u kuće mještana s ciljem noćenja, te krađama imovine. U posljednjih godinu dana su se događali i ozbiljniji slučajevi kao krađe automobila, uništavanje domova te provale u trgovine. Na samom području Nacionalnog parka nisu se dogodile opasne situacije, iako je bilo nekoliko susreta između izbjeglica i posjetitelja koji su pretežito prošli nezapaženo, jer su se izbjeglice dobro uklopile među turiste. Jedan lokalni stanovnik opisuje opasne situacije kao što je ulazak u minsko polje ili pad u jame.

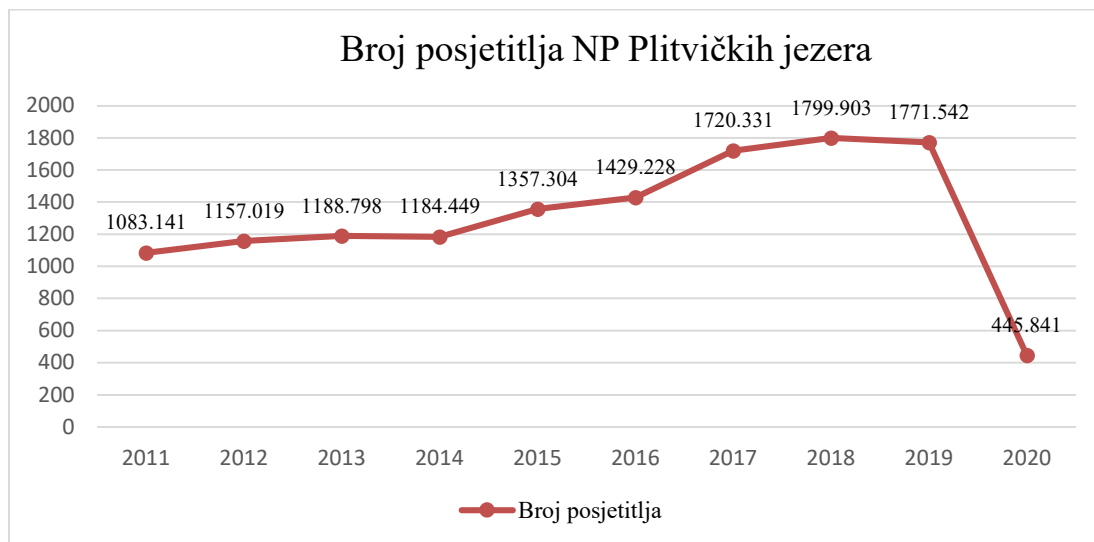
Grafikon 9: Sigurnost stanovnika Plitvičkih jezera

Izvor: izrada autora

Većina ispitanika smatra da je izbjeglička ruta u blizini Nacionalnog parka predstavljala puno veći rizik nego prije godinu, dvije. Osobe koje rade u turističkom sektoru primijetile su blagi neizravni utjecaj na turizam, misleći na pitanja posjetitelja o sigurnosti.

Grafikon 10: Broj posjetitelja Nacionalnog parka Plitvička jezera

Izvor: Discoverplitvice.com, www.discoverplitvice.com (11.09.2023.)

Što se tiče turizma, većina ispitanika smatra da je izbjeglička kriza imala utjecaja, pri čemu misle na smanjenje broja posjetitelja. Ostali smatraju da je utjecaj neizravan, jer se povećala zabrinutost za sigurnost među potencijalnim posjetiteljima. Grafikon pokazuje da to nije istina. Broj posjetitelja je kontinuirano rastao tijekom godina sve do 2019. godine čiji pad nema veze s izbjegličkom krizom već s restrikcijama zbog pandemije.

Grafikon 11: Utjecaji izbjegličke krize na područje Plitvičkih jezera

Izvor: izrada autora

Na pitanja o utjecajima izbjegličke rute na područje, svi ispitanici su se složili da je najnegativniji utjecaj rute bio na prirodu i okoliš. Ispitanici iz lokalnog stanovništva spominjali su velike količine plastičnog otpada. Ispitanici koji su posjetitelji Nacionalnog parka čuli su ili saznali iz medija o istom problemu. Kada je riječ o utjecaju izbjegličke rute na gospodarstvo, ispitanici tvrde da su se negativne posljedice povećale posljednjih godinu, uključujući sanaciju otpada, brigu o uhićenim izbjeglicama i provalama u gospodarske objekte. Također navode incidente u kojima su gosti napustili privatni smještaj zbog izbjeglica i smatraju da je izbjeglička ruta iznimno velik rizik za cijelu destinaciju. Poveznost broja radnih mjesta i izbjegličke krize ne brine ispitanike, ako se pitanje odnosi na sirijsku izbjegličku krizu, no ako se pitanje odnosi na ukrajinsku izbjegličku krizu onda se 20 ispitanika, od kojih su 10 djelatnici nacionalnog parka i 10 je lokalno stanovništvo, zasigurno brine za manjak radnih mjesta.

Većina ispitanika ističe da Policijska postaja Korenica, zajedno s cijelom državnom policijom, ima najvažniju ulogu u upravljanju krizom. Smatraju da policija puno manje djeluje što se tiče problema izbjeglica nego prije godinu, dvije. Važno je napomenuti da velik broj ispitanika do sada nije imao iskustvo suradnje s Policijskom postajom Korenica jer se suzdržavaju od bavljenja tim problemom.

Grafikon 12: Pružanje pomoći izbjeglicama

Izvor: izrada autora

Na pitanje treba li pružiti pomoć izbjeglicama 14 ispitanika je odgovorila da treba, od kojih 10 čine posjetitelji nacionalnog parka, troje su djelatnici, te samo jedna osoba je lokalno stanovništvo. Na pitanje zašto misle da ne treba pomoći izbjeglicama, odgovori su da su i ljudi sadašnje Republike Hrvatske nekada bile izbjeglice pa im nitko nije pružio pomoć. Također je odgovor i da izbjeglicama ne treba pomoći jer ako im se jednom pruži

pomoć javiti će ostalima te će ih još više dolaziti po pomoć. Svi posjetitelji nacionalnog parka su odgovorili da izbjeglicama treba pomoći pružanjem krova nad glavom (hostel ili sklonište) jer su svejedno samo u prolazu.

Većina ispitanika vjeruje da lokalno stanovništvo ima ograničene mogućnosti za aktivno sudjelovanje u upravljanju izbjegličkom krizom. Lokalno stanovništvo i djelatnici nacionalnog parka ističu da bi se prvenstveno trebali brinuti o vlastitoj sigurnosti i, ako primijete ili dođu u kontakt s izbjeglicama, trebali bi obavijestiti policiju, na što se nakon izgovorene rečenice nasmiju ili odmahnu rukom. Nekolicina odnosno jedan lokalni stanovnik i svih 10 posjetitelja nacionalnog parka predlažu da lokalna zajednica treba organizirati više događanja kako bi se podigla svijest o problemu izbjegličke rute. Ispitanici smatraju da bi nacionalni park trebao zaposliti više rendžera (čuvara) i provoditi češće kontrole parka.

Grafikon 13: Prijedlozi za poboljšanje upravljanja izbjegličkom krizom

Izvor: izrada autora

Sljedeće pitanje je bilo usmjereno na prijedloge za poboljšanje upravljanja krizom, pri čemu je polovica ispitanika nije imala nikakvih prijedloga. Druga polovica je predložila dizanje svijesti uz pomoć medija. Ispitanici su iznijeli nekoliko prijedloga za poboljšanje upravljanja krizom. Neki od njih zagovaraju veću uključenost policijske postaje putem češćeg patroliranja poznatih ruta kojima izbjeglice putuju. Također, istaknuli su potrebu za

većom uključenosti političkih stranaka, ne samo u Hrvatskoj već u svim zemljama zahvaćenim krizom. Neki ispitanici su predložili uvođenje vojne kontrole granice kako bi se izbjeglice zastrašile pri pokušaju prelaska granice.

Svi ispitanici su izrazili mišljenje da izbjeglička kriza još nije završila. Polovina ispitanika vjeruje da najteže tek dolazi i da se suvremena izbjeglička kriza tek počinje.

4.5. Ograničenja istraživanja

Preporučuje se provođenje budućih istraživanja s većim brojem ispitanika s ciljem dobivanja pouzdanije slike o stavovima lokalnog stanovništva i stranih posjetitelja. Važno je napomenuti da je istraživanje suočilo s ograničenjima zbog neprofesionalnog postupanja Policijske uprave Ličko-senjske županije i Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske koji nisu sudjelovali u istraživanju niti dali svoje stavove o utjecaju izbjegličke krize na turizam. Nedostatak tih informacija i stavova predstavlja prazninu u istraživanju. Za buduća istraživanja preporučuje se pokušaj intervjuiranja predstavnika policije, MUP-a i Vlade Republike Hrvatske kako bi se bolje razumjeli njihovi postupci u vezi s upravljanjem izbjegličkom rutom i kontroliranjem njezinog utjecaja. Tijekom primarnog istraživanja identificiran je problem nedostatka informacija o sirijskoj izbjegličkoj krizi među lokalnim stanovništvom i posjetiteljima. Razlog tome može biti nedostatak interesa, nedovoljna medijska izvješća ili neki drugi čimbenik. Zbog ovog problema, sugerira se potreba za daljnjim istraživanjem kako bi se utvrdili uzroci manjka informiranosti o izbjegličkoj krizi.

Zaključak

Zaključak istraživanja o utjecaju izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera donosi nekoliko važnih saznanja. Ispitanici, uključujući lokalno stanovništvo, posjetitelje Nacionalnog parka Plitvička jezera te predstavnika parka, pružili su vrijedne uvide u percepciju i iskustva povezana s izbjegličkom krizom u tom području. Dostupna literatura koja obrađuje temu utjecaja izbjegličkih kriza na turizam kaže da se očekuje veliki utjecaj spomenutih kriza na turizam, no u slučaju destinacije Plitvičkih jezera to nije slučaj. Na grafikonima se vidjelo da se broj dolazaka i noćenja turista u Plitvičkim jezerima nije smanjivao, već se dugi niz godina kontinuirano povećavao, što ukazuje da turisti nisu znatno zabrinuti za svoju sigurnost te da je destinacija Plitvička jezera i dalje sigurna destinacija. Posljednjih godinu dana izbjeglička kriza u Plitvičkim jezerima je dobila više medijske pažnje nego do sada, što upućuje na moguće loše rezultate, to bi bilo poželjno provjeriti kada će brojevi noćenja, dolazaka i posjetitelja Plitvičkih jezera za 2023. godinu biti dostupni. Lokalna zajednica bi svakako trebala imati značajnu ulogu u upravljanju izbjegličkom krizom, no nažalost lokalno stanovništvo ima stavove da ne žele imati nikakve veze s tim problemom te da bi se nadležna tijela trebala baviti navedenim problemom.

Istraživanje je ukazalo na različite razine svijesti i razumijevanja izbjegličke krize među ispitanicima. Dok su svi bili svjesni općih kontura izbjegličke krize i njezinog izvora, pojedinci su bili različito informirani o detaljima, rutama i ciljevima izbjeglica. Ovo ukazuje na varijabilnost u medijskoj pokrivenosti i informacijskoj dostupnosti, što može otežati svijest i pripremu lokalnog stanovništva i posjetitelja za potencijalne utjecaje krize. Rezultati istraživanja ističu da su susreti s izbjeglicama relativno česti, s posebnim naglaskom na provalama u domove radi noćenja, te na krađe imovine. Dok su neki ispitanici prijavljivali osjećaj nelagode i straha tijekom takvih susreta, većina nije kontaktirala policiju. To ukazuje na potrebu za jačim sigurnosnim mjerama i svijesti među lokalnim stanovništvom kako bi se smanjili rizici i stvorio veći osjećaj sigurnosti. Turizam na području Nacionalnog parka Plitvička jezera nije izravno pogođen izbjegličkom krizom, ali su se pojavile neizravne posljedice. Povećana briga o sigurnosti među potencijalnim posjetiteljima i postavljanje pitanja o krizi utjecali su na lokalnu turističku industriju. Osim toga, ostavljanje otpada od strane izbjeglica u prirodi imalo je negativan utjecaj na okoliš i zahtijevalo dodatne napore

u čišćenju. Zaključak istraživanja ističe važnost bolje koordinacije između relevantnih institucija kao što su Nacionalni park, policija i lokalne vlasti kako bi se učinkovito upravljalo izbjegličkom rutom i minimizirali njezini negativni utjecaji. Prijedlozi za jaču prisutnost policije, organizaciju javnog prijevoza za izbjeglice i bolju medijsku pokrivenost također su istaknuti kao koraci prema boljem upravljanju krizom. Istraživanje pokazuje da izbjeglička kriza još uvijek nije završila prema percepciji većine ispitanika. Ovo ukazuje na potrebu za kontinuiranim praćenjem situacije i daljnjim pripremama kako bi se odgovorilo na buduće izazove.

U zaključku, utjecaj izbjegličke krize na turizam Plitvičkih jezera je složen i zahtjeva multidisciplinarni pristup kako bi se bolje razumijele njezine različite dimenzije i kako bi se razvili učinkoviti mehanizmi za upravljanje krizom. Ova studija pruža temeljna saznanja koja mogu poslužiti kao osnova za daljnje istraživanje i razvoj strategija za bolju pripremu i upravljanje izbjegličkom krizom u turističkim destinacijama poput Nacionalnog parka Plitvička jezera.

Bibliografija

- Bernstein, Jonathan. *Krizni menadžment*. Zagreb: Mate d.o.o., 2020. (28.08.2023.)
- Buhalis, Dimitrios i Carlos Costa. *Tourism Management Dynamics*, Oxford: Elsevier, 2006., 30-32 (28.08.2023.)
- Burrai, Elisa, Dorina-Maria Budab i Emily Stevenson. *Tourism and refugee-crisis intersections: co-creating tourguide experiences in Leeds, England*, www.tandfonline.com, (12.09.2023.)
- Camping Plitvice, campingplitvice.hr (30.07.2023.)
- Dagen Tomislav i, Marina Čepo, *Izbjeglička i migracijska kriza u Europskoj uniji – Zaštita prava na pristup teritoriju ili zaštita teritorija*, Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera: Osijek, god. 58, 3/2021, (27.08.2023.)
- Dabashi, Hamid. *The Arab spring: The end of postcolonialism*, London: Zed Books, 2012. (05.08.2023.)
- Discover Plitvice, www.discoverplitvice.com (28.07.2023.)
- Gregurović, Margareta. *Ukrajinska izbjeglička kriza iz perspektive sociologije migracija*, 19 (28.07.2023.) *Polemos* 25 (2022.) 1 (24.07.2023.)
- Gyr, Ueli. *The History of Tourism: Structures of the path to Modernity*, Mainz: Institute of European History, 2010. (14.08.2023.)
- Hangartner Dominik, Elias Dinas, Moritz Marbach, Konstantinos Matakos i Dimitrios Xefferis. *Does Exposure to the Refugee Crisis Make Natives More Hostile*, *American Political Science Review*, Vol. 113, 2019., 2 (24.07.2023.)
- Horak Siniša i Zvezdana Hendija. *TOMAS: Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj*, Zagreb: Institut za turizam, 2020., www.iztg.hr (20.08.2023.)
- Istražite park, Nacionalni park Plitvička jezera, np-plitvicka-jezera.hr (29.07.2023.)

- Istanbulu, Dincer Fusun, Karayilan Eyup i Aydogan Cifci Merve. *Refugee crisis after Arab Spring and it's impacts on Turkish tourism industry*, vol.3, no.1, www.dergipark.org.tr (13.09.2023.)
- Ivanov, Stanislav i, Theodoros Stavrinoudis. *Impacts of the refugee crisis on the hotel industry: Evidence from four Greek islands*, Volume 67, 214-223, www.sciencedirect.com (12.09.2023.)
- Ivanović Zoran. *Metodologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, Opatija:Sveučilište u Rijeci, Opatija, 1996. (25.07.2023.)
- Ivanović Vesna. *Pojam krize: konceptualni i metodologijski aspekti*, Međunarodne studije, god. 14, br. 2, 2014, 10 (23.05.2023.)
- Javorović, Božidar. *Krizni menadžment poduzeća ili upravljanje poduzećem u uvjetima krize*, Zagreb: Defimi, 2004. (01.08.2023.)
- Kancs D' Artis i Patrizio Lecca. *Long-term social, economic and fiscal effects of immigration into the EU: The role of the ontegration policy*, The World Economy, Vol. 41, 2018., 10, onlinelibrary.wiley.com (08.08.2023.)
- Kešetović, Želimir. *Krizni menadžment*, Beograd, 2008. (01.08.2023.)
- Kešetović, Želimir i Ivan Toth. *Problemi kriznog menadžmenta*, Velika Gorica: Veleučilište Velika Gorica, 2012. (01.08.2023.)
- Kešetović, Želimir I Nedžad Korajlić. *Krizni menadžment*, Travnik, Travnik: Pravni fakultet Univerziteta u Travniku, 2008. (01.08.2023.)
- Lončar Jelena. *Globalizacija pojam, nastanak i trendovi razvoja*, Geoadria Vol. 10 No. 1 90, Zadar, 2005 (01.08.2023.)
- Nacionalni park Plitvička jezera, np-plitvicka-jezera.hr (30.07.2023.)
- OECD: *Coping with Emigration in Baltic and East European Countries*, Paris: OECD Publishing, 2013. (24.08.2023.)
- Osmanagić-Bedenik Nidžara. *Krizni menadžment: Teorija i Praksa*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 8, br. 1., 2010. (26.07.2023.)

- Our Worl in Data, ourworldindata.org/tourism (16.08.2023.)
- Papatheodorou, Andeas, Jaume Rossello i Honggen Xiao. *Global Economic Crisis and Tourism: Consequences and Perspectives*, *Journal of Travel Research*, Vol. 49, 2010. (22.07.2023.)
- Pizam Abraham. *Tourism and Terrorism: A Historical Analysis of Major Terrorism Acts and Their Impact on Tourism Destinations*, University of Central Florida, 2000. (14.07.2023.)
- Plitvice Holiday Resort, www.plitvice.com (30.07.2023.)
- Plitvičke doline, plitvickedoline.hr (28.07.2023.)
- Rosenberger, Sieglinde, Verena Stern i Nina Merhaut. *Protest Movements in Asylum and Deportation*, Springer Internationa Publisher, 2018. 42 (08.08.2023.)
- Rouska, Ventsislavova Krasteva. *Local impact of refugee and migrants crisis on Greek tourism industry*, 26(4):182-195, www.researchgate.net (12.09.2023.)
- Sinah, Braj Raj Kumar. *Human migration: concepts and approaches*, Foldrajzi Ertesito, Vol. 4, 2005., 3 (25.07.2023.)
- Smeral, Egon. *Impacts of the World Recession and Economic Crisis on Tourism: Forecasts and Potential Risks*, *Journal of Travel Research*, Vol. 49, 2009., 1 (25.07.2023.)
- Strategija razvoj turizma Republike Hrvatske do 2030. Godine, Ministarstvo Turizma i Sporta, mint.gov.hr (18.08.2023.)
- Sučević, Danko. *Krizni menadžment*, Zagreb: Lider press, 2010. (28.08.2023.)
- Šabić, Senada Šelo i Sonja Borić. *At the gate of Europe: A Report on Refugees on the Western Balkan Route*, Friedrich Ebert Stiftung, 2016. (06.08.2023.)
- Tadić, Jure, Filip Dragović i Tonči Tadić: *Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU*, Polic. sigur. (Zagreb), godina 25. (2016), broj 1, (25.08.2023.)
- Tatalović, Siniša i Dario Malnar. *Sigurnosni aspekti izbjegličke krize*, broj 23 - listopad 2015.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (25.05.2023.)
- Vertovec, Steven. *Germany's Second Turning Point?*, MaxPlanckResearch 3/15 (12.09.2023.)

Zelenika, Ratko. *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*,

Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000. (27.08.2023.)

Zenker, Sebastian, Sylvia von Wallpach, Erik Braun i Christine Vallaster. *How the refugee crisis impacts the decision structure of tourists*, www.sciencedirect.com (16.08.2023.)

Walsh, Peter William. *Of all refugees resettled in the UK from January 2010 to December 2021, around 70% were Syrian citizens*, migrationobservatory.ox.ac.uk (12.09.2023.)

Wiley Online Library, *The World Economy*, <https://onlinelibrary.wiley.com> (25.05.2023.)

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1. Ugostiteljski objekti na Plitvičkim jezerima	43
---	----

Grafikoni

Grafikon 1. Statistika izbjeglica u azilima od 2011.-2022. godine	26
Grafikon 2. Dolasci stranih i domaćih turista od 2011. – 2022. godine (u 000)	33
Grafikon 3. Noćenja stranih i domaćih turista od 2011. – 2022. godine (u 000)	33
Grafikon 4. Dolasci i noćenja turista 2011. – 2022. godine u Plitvičkim jezerima	45
Grafikon 5. Dob ispitanika	49
Grafikon 6. Informiranost ispitanika izbjegličkom krizom	50
Grafikon 7. Osjećaj ispitanika pri susretu s izbjeglicama	51
Grafikon 8. Kontaktiranje policije prilikom susreta s izbjeglicama	51
Grafikon 9. Sigurnost stanovnika Plitvičkih jezera	52
Grafikon 10. Broj posjetitelja Nacionalnog parka Plitvička jezera	53

Grafikon 11. Utjecaji izbjegličke krize na područje Plitvičkih jezera	53
Grafikon 12. Pružanje pomoći izbjeglicama	54
Grafikon 13. Prijedlozi za poboljšanje upravljanja izbjegličkom krizom	55

Slike

Slika 1. Balkanska izbjeglička ruta	13
-------------------------------------	----

Sheme

Shema 1. Kronološki prikaz izbjegličkih kriza 21. stoljeća	9
Shema 2. Vrste izbjegličkih kriza	11
Shema 3. Negativni utjecaji izbjegličkih kriza	16
Shema 4. Pozitivni utjecaji izbjegličkih kriza	18
Shema 5. Razvoj turističkih putovanja	21

1. Informacije o ispitaniku
Dob:
Spol:
Zanimanje:
2. Jeste li upoznati s temom izbjegličke krize koja je u tijeku?
Da
Ne
3. Jeste li se sreli s izbjeglicama koji se kreću po prostoru izbjegličke rute na Plitvičkim jezerima?
Da
Ne
4. Ako da, kako ste se osjećali prilikom susreta?
 - a) Osjećao/la sam da sam u opasnosti
 - b) Osjećao/la sam da je sve u redu, nastavio/la sam svojim putem
5. Smatrate li da je izbjeglička kriza potencijalna opasnost za sigurnost stanovnika na području Plitvičkih jezera?
Da
Ne
6. Smatrate li da je izbjeglička kriza potencijalni rizik koji smanjuje broj posjetitelja na području Plitvičkih jezera?
Da
Ne
7. Smatrate li da je izbjeglička kriza potencijalna prijetnja prirodi i okolišu Plitvičkih jezera?
Da
Ne
8. Smatrate li da je izbjeglička kriza potencijalna prijetnja lokalnom stanovništvu u smislu da se smanjuje broj dostupnih radnih mjesta?
Da
Ne
9. Smatrate li da trebate pomoći izbjeglicama? Ako da, na koji način?

10. Koja je uloga Policijske uprave Korenica u reguliranju izbjegličke krize na području Plitvičkih jezera?
11. Koja je uloga lokalnog stanovništva u reguliranju izbjegličke krize na području Plitvičkih jezera?
12. Prema Vašem mišljenju, je li izbjeglička kriza pri kraju?
Da
Ne
13. Koji su Vaši prijedlozi za bolje upravljanje izbjegličkom krizom?